

'Het Rode Goud'

Immigranten onder toezicht in Zuid-Spanje

Door: Rosalie Diepenbrock

***Deze masterthesis is vervaardigd ter afronding van de Master
‘Culturele Antropologie: multiculturalisme in vergelijkend
perspectief.’***

Docentbegeleider: Mw. drs. L. Brouwer

**Universiteit Utrecht
Faculteit Sociale Wetenschappen
Culturele Antropologie**

2009

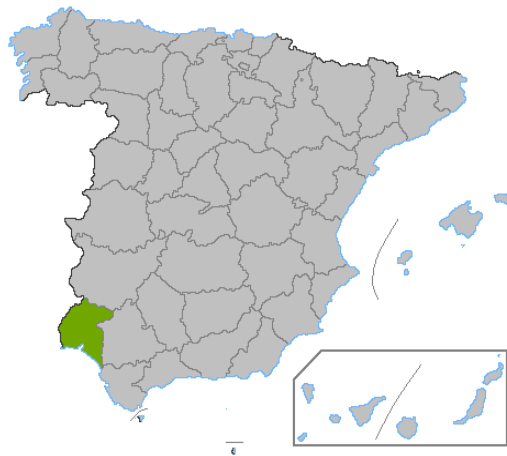

Inhoudsopgave

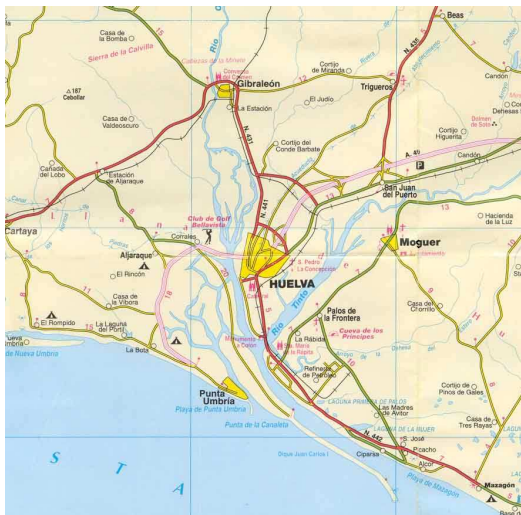
Bijlage 1: Kaarten/Plattegronden	4
Sarito	5
Voorwoord	6
1. Verkenningen en achtergronden	7
§ 1.1. Migratie in een transnationale wereld	8
§ 1.2. Toelichting onderzoek en onderzoeksvragen	10
§ 1.3. Immigratie naar de Europese Unie, Spanje en Moguer.....	11
§ 1.4. Het wetenschappelijk debat	13
§ 1.5. Benaderingswijze en concepten.....	14
§ 1.6. Onderzoekslocatie en populatie.....	17
§ 1.7. Methodes en rol van de onderzoeker.....	18
2. Mobiele lichamen onder controle	21
§ 2.1. De aantrekkingskracht van het kapitaal	21
§ 2.2.1. <i>Circulaire migratie in een lokale context</i>	27
§ 2.2.2. <i>De keerzijde van de medaille: mannen aan het werk?</i>	31
3. Vreemdelingen en de sociale structuur in Moguer	34
§ 3.1. ‘Wat de boer niet kent, dat vreet hij niet’: de publieke ruimte	34
§ 3.1.1. <i>Immigranten en hun variabele gedaantes: onderlinge disciplineren</i>	36
§ 3.2. Normalisering op de werkvloer: het aardbeieveld	40
§ 3.2.1. <i>Lichamen onder controle tussen ‘het rode goud’</i>	40
§ 3.3. Sociale instanties: de Sociale Dienst en de NGO	44
§ 3.3.1. <i>De Sociale Dienst</i>	44
§ 3.3.2. <i>Een solidaire samenleving: de NGO</i>	45
4. Opsluiting of bewegingsvrijheid?	49
§ 4.1. De ‘gevangenis’ en het open vizier.....	49
§ 4.1.1. <i>De ‘plaats’ van de vreemdeling</i>	49
§ 4.1.2. <i>“Een broodje zou fijn zijn, geef mij maar kaas”</i>	52
§ 4.2. Segregatie en Interculturaliteit.....	57
§ 4.2.1. <i>Jak się masz, Che fach, Lebes, Qué tal?</i>	57
§ 4.2.2. <i>Een leerzame les</i>	60
Reflectie	63
Bibliografie.....	66
Bijlagen	73

Bijlage 1: Kaarten/Plattegronden

Figuur 1: provincie Huelva in Spanje

Figuur 2: ligging van Moguer

Figuur 3: het centrum van Moguer

‘Sarito’

*Para la vendimia, estando yo una tarde grana en la viña del arroyo,
las mujeres me dijeron que un negrito preguntaba por mí.
Iba yo hacia la era, cuando él venía ya vereda abajo:*

-Sarito!

*Era Sarito, el criado de Rosalina, mi novia portorriqueña. Se había escapado de
Sevilla para torear por los pueblos, y venía de Niebla, andando, el capote, dos veces
Colorado, al hombro, con hambre y sin dinero.*

*Los vendimiadores lo acechaban de reajo, en un mal disimulado desprecio: las
mujeres, más por los hombres que por ellas, lo evitaban (...)**

-‘Sarito’ uit *Platero y yo* van Juan Ramón Jiménez

(Moguer, Huelva, 23-12-1881 – San Juan, Puerto Rico, 20-5-1958)

* parafase: Sarito is een mulat die de verteller van *Platero y yo* gebruikt als symbool van de vreemdeling. Hij is tweemaal gekleurd; van zichzelf en van de zon. Hij komt lopend uit het plaatsje Niebla, hongerig en zonder geld. De druivenplukkers die van het land komen, mijden hem en de vrouwen in het dorp willen niets van hem weten.

Voorwoord

Deze thesis geeft een beschrijving van het kleine stadje Moguer in Andalusië, Zuid-Spanje. Het gedicht ‘Sarito’, dat de poëet Juan Ramón Jiménez aan het begin van de twintigste eeuw schreef, geeft een beeld van hoe buitenstaanders in het plaatsje benaderd werden: druivenplukkers vermeden de donkere Sarito en hun vrouwen zorgden dat zij niet in contact kwamen met deze ‘vreemdeling’. Heden ten dage is Moguer een kleine spin in een mondiaal web. Met het onderzoek dat ik in het stadje heb gedaan, heb ik proberen weer te geven hoe het leven in een kleine gemeenschap waar veel immigranten op zoek naar werk zijn er in de postmoderne tijd uitziet.

Natuurlijk had ik mijn onderzoek in de streek van ‘het rode goud’ niet kunnen doen zonder mijn informanten. Daarom dank ik allereerst Mirella en Andrea, die mij meer dan eens een aardbei naar mijn hoofd gooiden onder luid gelach van het hele aardbeienveld. Achmed en Mohamed: jullie zijn een ontzettend grote steun geweest als ik het even moeilijk had en jullie waren er altijd! Mamadou bedank ik voor zijn geduld en Juan, María, Elena en José-María hebben me ontzettend veel geleerd. Het thuisfront was natuurlijk ook niet mis. Mijn ouders en broer, Adri, Suzan en Odilia en Ton waren zeer betrokken bij mijn geploeter: ik ben jullie zeer dankbaar. Lara, je was een grote steun in alle opzichten en ja, je hebt je wel dapper gedragen in mijn bijzijn ;)

Dit document was natuurlijk nooit tot stand gekomen zonder mijn begeleidster. Het startproces was moeizaam en ik ben Lotje Brouwer zeer dankbaar voor de schouder (!) die zij onder deze scriptie zette en het vertrouwen dat zij in mij toonde. De laatste persoon die ik wil bedanken is natuurlijk ook degene die mij heeft bijgestaan tijdens al mijn gekke belevenissen in Moguer en die tot vervelens toe al mijn verhalen over mijn veldwerk heeft moeten aanhoren. Rafa, dank je wel! Ik hoop nog heel veel rare situaties met je mee te maken en *nunca olvides que eres mi hereje favorito y el amor de mi vida: Ojayorrrrrr!*

Dit document is met veel plezier tot stand gekomen. Ik zou nog honderden anekdotes, situaties en verhalen over Moguer kunnen vertellen, maar laat het hierbij. In Moguer is ‘het rode goud’ sinds juni op en het ligt in nu in uw plaatselijke Albert Heijn. Goud dat niet zomaar is geplukt, maar een toegevoegde (transnationale) waarde heeft.

1. Verkenningen en achtergronden

Kleine straatjes tussen statige, witte huizen krioelen naar het plein bij de kathedraal. Een oude vrouw schrobt haar stoep. Het huis waarin zij woont maakt een statige indruk, met zijn witte tralies voor de deur, ingelegde mozaïeken in de muur en het glas in lood in de ramen. Na een korte blik signaleer ik een patio vol met planten en een fluitende kanarie. De klokken van de kathedraal zijn in harmonie met zijn gezang. Ik ben aangekomen in Moguer, het witte stadje. Rustig gelegen en de geboorteplaats van Nobelprijswinnaar Juan

Fig 4: Moguer, het witte stadje

Ramón Jiménez.¹ De vrouw overpeinst wellicht haar vreugde en zorgen. Ze wordt een dagje ouder en wijdt haar ochtenden aan dit steeds terugkerende schoonmaakritueel. Bittere armoede is overgegaan in de welvaart die de modernisering heeft gebracht. Mogelijk is haar man in eerdere tijden vertrokken naar de stad, om aan de slag te gaan in een van de fabrieken die uitkijken op de Río Tinto, zodat haar gezin te eten kreeg en zich tegoed kon doen aan de hervormingen van *El Caudillo*.² Haar vader maakte vijftig jaar geleden lange dagen op het stuk land dat hij bewerkte. Dat is nu verleden tijd; een Hummer schiet voorbij in het smalle straatje en raakt haar stoep.

Rondscheurende auto's. Flarden van technomuziek. Arabische woorden. Een vrouw met bemodderde laarzen paradeert voorbij. “*Zwiena!*”, roepen de Marokkaanse jongens; ze zien haar wel zitten. Zonder iets terug te zeggen gaat ze verder. Vrouwen met hoofddoeken komen vlak langs mij op de stoep voorbij. Een djelaba raakt mijn armen; ze lopen me bijna omver. Het internetcafé is vol. Na de begroeting ‘*Salam*’ stapt een Malinees naar binnen. Hij moet wachten op een computer. Achmed³ spreidt zijn kleed uit en bidt in de richting van Mekka. Mohamed, die wat minder religieus is, spuit de belcabines vol met luchtverfrisser. Vrouwen schreeuwen elkaar in het Marokkaans begroetingen toe en als ze aan de beurt zijn, herhaalt dit ritueel zich in de cabine. De familie moet weten dat ze hier zijn om geld te verdienen en hun kinderen

¹ In 1956 werd aan Juan Ramón Jiménez (1881-1958) de Nobelprijs voor literatuur toegekend.

² *El Caudillo* was de aanspraakvorm voor Generaal Francisco Franco y Bahamunde. Hij was alleenheerser van 1939 tot 1975 en voerde in de jaren ‘60 voor Spanje belangrijke industriële hervormingen door.

³ Alle personen in deze thesis zijn geanonimiseerd. De pseudoniemen zijn door de auteur aangebracht, opdat informanten woonachtig in Moguer niet herkend kunnen worden op basis van hun namen en zodat hun privacy gewaarborgd blijft.

vragen of het goed gaat in ‘het Westen’. Ik kan mijn eigen gedachten nauwelijks verstaan door het lawaai. Abder-Karim vertrouwt me de zijne wel toe: “Rosa, dit gehucht brengt niets goeds; geen werk, geen huis, geen vreugde. Het enige waar je nog plezier aan beleeft zijn de vrouwen. Dit stadje heet nu niet meer Moguer, we noemen het ‘*Mujer*’ (het Spaanse woord voor ‘vrouw’).”

Als je nog een half uur doorloopt, waarbij je langs menig aardbeieveld komt, bereik je de heuvel van Montemayor. Een kapel waarin de maagd van Montemayor wordt vereerd doemt op. Het glooiende landschap met zijn duinen en pijnbomen is perfect voor dit ‘rode goud’. Twee mannen uit de Subsahara komen voorbij, ze dragen hun boodschappen op hun hoofd. De Aldi maakt overuren en fungeert ‘s nachts tevens als pleisterplaats voor het discotheekvolk en aanverwanten die voor het nachtleven kiezen. De zandweg voert verder: paarden met mooie vlechten in hun staart, zwarte mannen met afgesleten schoenen, auto’s met bestuurders die vragen of we mee willen, een vrachtwagen met een Roemeense chauffeur die naar Duitsland vertrekt en een tractor die het terrein van de coöperatie binnenrijdt met kratten aardbeien. Andalusië versus Oost-Europa, Afrika, ‘en de rest’. De maagd staat stil op haar altaar.

Figuur 5: De kapel van Montemayor, Moguer

§ 1.1. Migratie in een transnationale wereld

Het internetcafé in Moguer is een ontmoetingsplek voor immigranten. Mohamed kijkt nieuwsgierig naar wat ik op internet opzoek. Zijn ongekamde haren verbergt hij onder een pet en ik kijk naar zijn slippers. Het is een onwennige kennismaking met een nieuwe wereld, zowel voor hem als voor mij. Uiteindelijk breekt hij het ijs, waar ik blij om ben. We kletsen over Moguer en de vele immigranten die hier aanwezig zijn. Mohamed is op zijn vijftiende van Marokko naar Italië gereisd. Daar verkocht hij sigaretten, zakdoekjes en later drugs. Het leven op straat was hard. Toen hij achttien werd, zetten de Italianen hem uit en hij verbleef twee jaar in zijn vaderland, waar hij

zijn vrouw Khadiza leerde kennen. Er verschijnt een glimlachje op zijn gezicht als hij over zijn vrouw praat. Toch ging hij terug naar Europa. Liggend onder een vrachtwagen kwam hij aan in Andalusië. Sindsdien heeft hij zijn leven gebeterd en doet niets meer wat “Allah verboden heeft”.⁴

De komst van immigranten met hun gewoonten en gebruiken die anders zijn dan die van oorspronkelijke bewoners van Moguer verandert het straatbeeld ingrijpend. In het centrum hangen Subsaharianen en Marokkanen rond en je hoort er meer Roemeens dan Spaans. Maar zodra je het centrum uitgaat en in een andere wijk terecht komt, is het dialect van Moguer het enige dat je hoort. Het stadje is onderhevig aan invloeden uit allerlei landen, invloeden die kriskras door elkaar lopen en de sociale gemeenschap van Moguer veranderen.

Mondialiseringsprocessen liggen ten grondslag aan deze verandering. Stromen van media, ideeën, kapitaal, technologie en mensen verplaatsen zich over de wereld in onze postmoderne tijd en deze stromen beïnvloeden elkaar wereldwijd (Appadurai 2002). Het is daarom niet meer zo vanzelfsprekend dat een territorium gekoppeld is aan een bepaalde ruimte. Door deze deterritorialisatie (Appadurai 2002) is er sprake van een *postmodern hyperspace* (term van Jameson in Gupta en Ferguson 2002) die mede ontstaan is doordat het internationale economische systeem zich is gaan richten op consumptie in plaats van productie. Het kapitalistisch systeem is overgeschakeld van het fordisme naar het post-fordisme en arbeidskrachten moeten flexibel inzetbaar zijn. Een proces van *flexible accumulation* (Harvey 1990) vraagt naar flexibele arbeidskrachten in de markteconomie en naar een snelle omschakeling naar nieuwe afzetmarkten en producten. Mondialiseringsprocessen verbreden de ongelijkheden tussen rijke en arme landen echter ook en veroorzaken de verschuiving van machtsverhoudingen. Dit is zowel op mondiaal, (inter)nationaal als op lokaal niveau zichtbaar.

“Capitalist accumulation thus continues to engender new working classes [...] on another it also creates diversity [...]. We witness the growth of ever more diverse proletarian diasporas.” (Wolf 1982: 383)

Het proces van mondialisering werkt mobiliteit van mensen in de hand. In een stadje

---

⁴ Informeel gesprek op 15 februari 2009, Moguer.

als Moguer wordt deze mobiliteit zichtbaar in de vorm van immigratie. Doordat mondiale stromen van mensen sociale structuren beïnvloeden, veranderen machtsstructuren in deze postmoderne tijd. Sociale mobiliteit wordt een stratificerende factor en grenzen schuiven op. In sociaal opzicht wordt er dan onderscheid gemaakt tussen *globals* en *locals*, individuen die vrijwillig mobiel zijn en degenen die gedwongen worden om dit te zijn, vanwege hun sociaaleconomische positie en lage sociale status (Bauman 1998). Mondialisering veroorzaakt een nieuwe strategie van in- en uitsluiting die niet gebaseerd is op de natiestaat waartoe een persoon hoort, maar op de sociale positie van personen. Individen met een lage positie op de sociale ladder kunnen op deze manier uitgesloten worden en doordat zij hun positie niet kunnen verbeteren, raken zij opgesloten in hun sociale status.

§ 1.2. Toelichting onderzoek en onderzoeksvragen

Mobiliteit van personen is één van de meest zichtbare consequenties van processen van mondialisering. Immigranten zorgen voor een verandering van de lokale sociale structuur en zijn een zichtbaar effect van mondialisering. Arbeidsmigratie vanuit grenslanden van de Europese Unie naar Europa is hier een voorbeeld van. De grenslanden van de EU zijn echter niet meer onze directe burens. Immigranten in het stadje komen uit Oost-Europa, Marokko en landen van Sub-Sahara Afrika.⁵ Een verre buur wordt dus een nieuwe buurman in Moguer, terwijl Moguer vroeger een stadje was waar zelden buitenlanders kwamen.

Centraal in deze thesis staan de eisen die het mondiale, internationale, nationale en lokale regime aan immigranten stelt. Hoe beïnvloeden zij de morele economie van immigratie en de sociale structuur in Moguer? Wat is de relatie tussen sociale uitsluiting op lokaal niveau en op de andere niveaus? Hoe vindt disciplineren en controle van de vreemdeling plaats? Is er sprake van opsluiting van de vreemdeling in een sociale structuur of kunnen immigranten zich hierbinnen positioneren? En als positionering plaatsvindt, hoe doen ze dat dan? Dit zijn enkele vragen waarop deze thesis antwoord zal geven.

Sociaaleconomische mobiliteit en immigratie naar de Europese Unie vanuit Afrika en Oost-Europa is een thema dat al lange tijd mijn interesse heeft en daarom heb ik daar onderzoek naar gedaan op lokaal niveau. Mijn onderzoeksvraag luidt dan

---

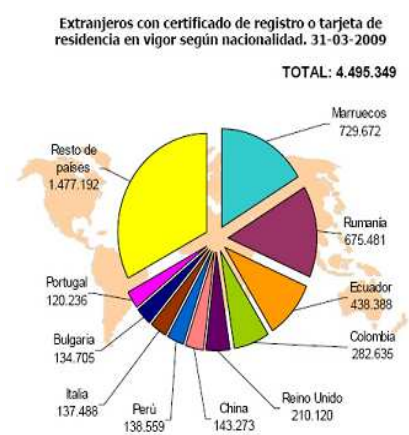
⁵ Landen onder de Sahara. Zie: http://nl.wikipedia.org/wiki/Sub-Sahara_Afrika, laatst geraadpleegd: augustus 2009.

ook (zie ook bijlage 2 voor de deelvragen van dit onderzoek):

Hoe beïnvloeden de mondiale, internationale, nationale en lokale regimes de morele economie van immigratie in Moguer, Spanje, en welke ruimte is er voor placemaking?

§ 1.3. Immigratie naar de Europese Unie, Spanje en Moguer

Migratie is geen nieuw fenomeen; mobiliteit van mensen is van alle tijden. Personen bewegen zich in de postmoderne tijd echter sneller en in grote mate over de wereldbol en stellen daarmee de grenzen van natiestaten ter discussie. De maatschappij in Europese landen verandert hierdoor en er moet naar een nieuwe status quo gezocht worden. Voor Spanje betekende dit een overgang van emigratie- naar immigratieland. De economische groei bespoedigde de komst van immigranten die over zee of over land de oversteek naar Spanje waagden. Spanje zond in de jaren zeventig van de twintigste eeuw nog arbeidskrachten uit naar Noord-Europa, maar sinds de jaren negentig is het een ontvanger van immigranten uit Zuid-Amerika, Afrika en Oost-Europa (De Haas 2007: iii). Bevolkingsgroepen uit deze delen van de wereld hebben al grote netwerken in het land.⁶ Sub-Sahara Afrika en Marokko hebben bovendien net als Zuid-Amerika eeuwenoude banden met Spanje; Arabieren en Berbers hebben het land ruim zevenhonderd jaar overheerst. Door deze overheersing en door de geografische nabijheid van Spanje, voelen Subsaharianen en Marokkanen zich verbonden met het land.

Figuur 6: Aantal geregistreerde buitenlanders in Spanje

Het contact dat Spanjaarden met immigranten in hun land hebben, heeft -vergeleken met de situatie in West-Europese landen (Escandell en Ceobanu 2009: 46)- tot op heden weinig frictie gegeven. Incidenten daargelaten, zoals de rellen van El Ejido, waarop ook menig informant mij attendeerde. Hierbij raakte de Marokkaanse en Spaanse bevolking van dit plaatsje onderling slaags en werden verschillende winkels en auto's in brand gestoken.⁷

⁶ <http://sauce.pntic.mec.es/jotero/inmigra/origen.htm>, laatst geraadpleegd: augustus 2009.

⁷ <http://www.eurofound.europa.eu/eiro/2000/04/feature/es0004184f.htm>, laatst geraadpleegd: augustus

Toch worstelt Spanje met het immigratievraagstuk. Sinds de toetreding in 1986 van het land tot de EU (toen EG), ontvangt Spanje immigranten uit landen die niet tot de EU horen. Zij gelden als goedkope (illegale) arbeidskrachten en voeren laaggeschoolde arbeid uit. De toetreding tot de EU houdt echter ook in dat het land Europese verplichtingen heeft. Momenteel probeert de Unie haar buitengrenzen af te grendelen, om zo te voorkomen dat illegale immigranten het grondgebied van haar lidstaten betreden.⁸ In 2001 is een nieuwe vreemdelingenwet ingevoerd, die het moeilijker maakt voor illegale immigranten om Spanje binnen te komen. Er is geen sprake meer van regulering van immigranten na aankomst in het land en het 'laissez-faire' beleid is verleden tijd. Werkgevers kunnen steeds moeilijker aan arbeidskrachten uit het buitenland komen, terwijl zij die hard nodig hebben. Zij omzeilen de nationale wetgeving dan ook en zetten als voorheen illegale arbeidskrachten in om de oogst binnen te halen of een bouwproject uit te voeren (e.g. Plewa en Miller 2005, Cornelius 2004) en manoeuvreren tussen EU-wetgeving en de economische vraag naar goedkope arbeidskrachten.

In de jaren negentig begonnen boeren in Moguer gebruik te maken van buitenlandse arbeidskrachten. Dit was noodzakelijk, omdat de Spanjaarden zelf naar de stad trokken en beter betaalde banen in de bouw, dienstverlening of industrie namen. De stoomtrein van de economie denderde voort en (illegale) arbeidskrachten vanuit Afrika en Oost-Europa waren meer dan welkom. De *temporeros* komen dan in beeld: tijdelijke buitenlandse arbeidskrachten die aan de slag kunnen wanneer men maar wil en onder flexibele voorwaarden. Na de invoering van de nieuwe vreemdelingenwet is een bilateraal verdrag vereist om buitenlandse werknemers te mogen rekruteren. Een arbeidscontract moet garanderen dat zij na gedane arbeid terugkeren naar het land van herkomst. De boeren proberen daarentegen op allerlei manieren aan arbeidskrachten te komen. De coöperaties van landbouwers in Huelva garanderen namelijk een aardbeienoogst die naar Noord-Europa geëxporteerd wordt en die goed is voor 295.000 Tms.⁹ Spanje is daarmee na de Verenigde Staten de grootste exporteur van aardbeien ter wereld.¹⁰ Het 'rode goud' (aardbeien) moet zo snel mogelijk geplukt worden en als Spanjaarden dit niet willen doen, zoeken zij naar

---

2009.

⁸ *The EU Border Management Strategy. Frontex and the challenges of irregular migration in the Canary Islands*. CEPS Working Document no. 261/March 2007 by Sergio Carrera.

⁹ Vierkante ton.

¹⁰ <http://www.freshuelva.es>, laatst geraadpleegd: juli 2009.

werknemers uit andere landen en nemen soms illegale arbeiders aan (Plewa en Miller 2005).

§ 1.4. Het wetenschappelijk debat

Transnationale migratie is een fenomeen dat tegenwoordig erg tot de verbeelding spreekt in publieke debatten en de politiek, maar ook de wetenschap houdt zich intensief bezig met de ‘nieuwe wereldorde’ en migratiestromen. Binnen de sociale wetenschappen staat onder andere de vraag centraal hoe machtsstructuren tot stand komen en welke invloed deze hebben op immigratie en de beleving hiervan.

In de wetenschappelijke discussie over transnationale migratie naar de EU en over het vormen van grenzen spelen dichotomieën als in/uitsluiting of binnen/buiten een rol. De vraag is of het van belang is om aan deze tweedelingen vast te houden, omdat de mondiale wereldorde constant aan verandering onderhevig is. In het artikel *‘The local and the global: The anthropology of globalization and transnationalism’* (1995) becommentarieert de antropoloog Michael Kearney de theorieën van Appadurai en Harvey en doet een poging migratie in een nieuw, postmodern perspectief te plaatsen. Ik ben het met Kearney eens dat de antropologie de ‘nieuwe wereldorde’ in het licht moet zien van complexe structuren die met elkaar samenhangen en dat zij deze moet vertalen naar een lokale context.

Transnationalisme en mobiliteit spelen een grote rol in een tijd waarin ‘*space*’ en ‘*place*’ nieuwe connotaties krijgen. Ontologische dichotomieën, waaraan men het menselijke bestaan kan spiegelen en die betekenis kunnen geven, lijken door deterritorialisatie (Appadurai 2002: 54) in betekenis af te nemen. Tijd en ruimte vallen niet meer samen in een territorium, want zij zijn nu gecomprimeerd en niet meer afhankelijk van elkaar. In de postmoderne tijd moeten we culturele verschillen daarom beschouwen in het licht van klasse, seksualiteit, gender, ras, scholing, et cetera.

Wat echter niet vergeten moet worden door antropologen, is dat we uitgaan van vaststaande ideeën over de ‘postmoderne wereldorde’, terwijl lokale contexten niet altijd dezelfde kant op sturen als de bestaande wetenschappelijke ideeën over mondialisering. De discussie in de antropologie gaat dan ook over de vanzelfsprekendheid van mondialiseringsconcepten en de overname hiervan. Men moet zich afvragen of en hoe een lokale situatie met deze concepten geïnterpreteerd kan worden (Tsing 2008: 77-80) en of concepten voldoen.

Een lokale implicatie van mondiale processen is migratie naar de EU. Lewellen (2002) stelt dat antropologen in deze postmoderne tijd onderzoek over grenzen moeten doen, omdat wij in een transnationale wereld leven. Migratiestudies zijn hier uitermate geschikt voor, omdat zij de matrix zijn voor nieuwe concepten over ruimte, plaatsen en identiteit (Lewellen 2002: 137). Bovendien moet migratie niet gezien worden als een economisch fenomeen, maar binnen een sociale, politieke en culturele context worden geplaatst (Castles en Miller 2009: 25). De nieuwe indeling van tijd en ruimte en de positie van immigranten hierbinnen, worden in deze thesis toegelicht aan de hand van de situatie in een lokale gemeenschap, namelijk Moguer.

§ 1.5. Benaderingswijze en concepten

Regimes zijn kennisschema's om machtsrelaties te normaliseren, waardoor individuen gedefinieerd en gereguleerd kunnen worden (Ong 2003: 174). Zo zijn er mondiale, internationale, nationale en lokale machtsregimes die allemaal eisen stellen aan individuen die samenleven binnen een sociale gemeenschap. Regimes kunnen hun macht alleen consolideren als er een reterritorialisatie van *space* en *place* plaatsvindt (Gupta en Ferguson 2002). *Biopolitics* (Foucault 2007) kunnen dienen om macht te consolideren en regimes maken hier gebruik van. Dit is een vorm van machtsuitoefening die geworteld is in het observeren en coördineren van de relaties tussen mensen, waardoor controle over hen uitgeoefend kan worden.

Soevereine macht kan bovendien geconsolideerd worden door 'de vreemdeling' buiten te sluiten en deze een bepaalde ruimte toe te bedelen (*spatial incarceration of the native*, Appadurai 1992). Door middel van disciplineren en controle van deze 'vreemde' individuen kan een sociale structuur intact blijven. Dit is alleen mogelijk als personen binnen deze sociale structuur instemmen met de manier waarop een regime de sociale structuur vormgeeft en als men deze structuur incorporeert. In dat geval is er sprake van *governmentality* (Foucault 1991).

Aan dit onderzoek liggen *spatial incarceration of the native* (Appadurai 1992) en de disciplineren van 'de vreemdeling' (Foucault 2007) ten grondslag. Op basis van de theorieën over *biopolitics* van Salter (2006) en Ajana (2005) en de *Theory of structuration* van Giddens (2007) zal ik in deze thesis verder ingaan op *agency* van immigranten binnen een sociale structuur.

Immigratie krijgt een socio-politieke betekenis (Gupta & Ferguson 2002) als machtsprocessen bepalen wat de fysieke en symbolische plaats van 'de vreemdeling'

is. Er kan dan sprake van opsluiting zijn, of van individuen die zichzelf weten te plaatsen binnen machtsstructuren door middel van *agency*. In het laatste geval vindt er *placemaking* plaats (Oude Breuil 2008: 231-232). Het kan echter ook voorkomen dat immigranten zich niet volledig weten te positioneren binnen machtsstructuren. Het lukt hun niet een plaats op te eisen binnen een lokale sociale structuur en evenmin om zich volledig te positioneren ten opzichte van het mondiale, internationale en nationale regime. Het is echter wel mogelijk hun leven binnen een sociale gemeenschap te verbeteren, bijvoorbeeld door middel van het inzetten van kapitaalsoorten (Bourdieu in Van Meeteren e.a. 2008). Zij kunnen hun sociale netwerk en relaties met werkgevers (sociaal kapitaal) gebruiken, er financieel op vooruitgaan (economisch kapitaal) of hun kennis en opleiding benutten (cultureel kapitaal) om hun bestaan te verbeteren. Als hiervan sprake is, zetten immigranten hun *agency* in om positieverbetering te bewerkstelligen (Van Meeteren e.a. 2008).

Sassen (in Joppke 1998) stelt dat sociaal-wetenschappers niet alleen naar de wisselwerking tussen micro- en macroniveau moeten kijken, maar dat er in deze tijd van mondialisering een constante interactie bestaat tussen het lokale, nationale, internationale en mondiale niveau. Deze verschillende regimes grijpen dus in elkaar en het zou onjuist zijn om aan te nemen dat het marktregime boven de andere regimes uitstijgt. Het denken in dualismen zou verleden tijd moeten zijn, zoals ook Kearney (1995) beschrijft.

Toch moet ook de ontologie van deze tijd worden weergegeven in vaststaande termen, omdat de wereld anders niet beschreven kan worden in wetenschappelijke zin. Ik maak in deze thesis daarom onderscheid tussen ‘immigranten’ en ‘oorspronkelijke bewoners’. Deze indeling in groepen moet echter wel als fluïde gezien worden, omdat ik een beeld van Moguer wil schetsen dat niet statisch is.

De term ‘immigrant’ wordt gebruikt als aanduiding voor bewoners van Moguer, die afkomstig zijn uit Roemenië, Bulgarije of Polen (Oost-Europa), de Sub-Sahara landen of uit Marokko. De term ‘immigrant’ beschrijft personen die migreren en aankomen in Spanje. In het Spaans wordt de term *inmigrante* ook gebruikt, zowel door ‘immigranten’ als door ‘oorspronkelijke bewoners’. Omdat het in dit onderzoek om personen ging die aankwamen in Spanje en zich vestigden in Moguer en omdat ik niet inga op de landen van herkomst, besloot ik voor de term ‘immigranten’ te kiezen.

‘Oorspronkelijke bewoners’ zijn inwoners van Moguer die geboren en getogen zijn in het stadje en één of meerdere Spaanse ouders hebben. Ik ben mij ervan bewust

dat deze term een stempel drukt op de bewoners van Moguer. Ik wil niet impliceren dat hun visie belangrijker is in mijn onderzoek, of dat zij meer rechten zouden hebben om in Moguer aanwezig te zijn. ‘Oorspronkelijke bewoner’ is eenvoudigweg een term die goed aangeeft wat bedoeld wordt en deze term moet dan ook altijd ‘tussen aanhalingstekens’ gelezen worden. Daarnaast maak ik een onderscheid tussen de immigrantengroepen uit Oost-Europa, Sub-Sahara Afrika en Marokko. Het is ook bij deze benadering niet mijn bedoeling om een idee van vaststaande, statische groepen te creëren. Ik ben mij ervan bewust dat elk individu zijn of haar eigen identiteit weergeeft en dat deze niet puur groepsafhankelijk is. Hetzelfde geldt voor de indeling die ik op etniciteit maak. Ik deel zowel ‘oorspronkelijke bewoners’ als ‘immigranten’ in een etnische groep in. Dit doe ik vanuit een *emic* en *etic perspective* (DeWalt & DeWalt 2002), want ‘immigranten’ en ‘oorspronkelijke bewoners’ in Moguer maken onderscheid tussen ‘*moguereños*’ (oorspronkelijke bewoners), Oost-Europeanen, ‘*moros*’ (Marokkanen) en ‘*negros*’ (Subsaharianen). Deze indeling in etniciteit heb ik omgezet in de termen die in het voorgaande tussen haakjes staan, omdat zij het belang van etniciteit in het stadje goed uitdrukken. De lezer moet zich bij het woord ‘eticiteit’ wel bewust zijn van de connotatie van deze term en niet aannemen dat etniciteit een eigenschap van een groep of individu is. Het is een manier van identificatie van personen evenals klasse, gender, nationaliteit of opleiding. Etniciteit komt alleen tot stand als er sprake is van contact met anderen en het is daarom een sociaal construct (Eriksen 2002: 12). De termen ‘oorspronkelijke bewoners’, ‘Oost-Europeanen’, ‘Marokkanen’ en ‘Subsaharianen’ moeten dan ook niet als vaststaande entiteiten gezien worden.

Met deze concepten in het achterhoofd dienen de volgende hoofdstukken te worden gelezen over mijn etnologische onderzoek dat gebaseerd is op gebeurtenissen tijdens mijn veldwerk in Moguer. Het verschil dat ‘immigranten’ tussen immigrantengroepen onderling maken en de positie die ‘oorspronkelijke bewoners’ in het stadje innemen en de machtsprocessen die hiermee gepaard gaan, zijn elementen die centraal staan in deze thesis.

§ 1.6. Onderzoekslocatie en populatie

De provincie Huelva in Andalusië is een gebied waar een groot aantal seizoensarbeiders op zoek naar ongeschoold werk neerstrijkt, omdat er veel tuinbouw in de regio aanwezig is. Sinds twee decennia wordt er gebruikt gemaakt van personen uit Roemenië, Marokko en Sub-Sahara Afrika om de oogst te plukken. De provincie is bekend vanwege haar aardbeienteelt: Huelva is verantwoordelijk voor 90% van de aardbeienproductie in Spanje.¹¹ Er zijn drie zones waar het overgrote gedeelte van de economie wordt aangestuurd door aardbeienteelt, Condado, Costa en Campiña (zie bijlage 3), waar voor de Europese markt wordt geproduceerd.

Moguer is een stadje in de regio Huelva met ongeveer 10.000 inwoners.¹² Het ligt vrij afgelegen en heeft menige economische crisis doorgemaakt. Het speelde een belangrijke rol in de overtocht van Columbus naar Amerika. Veel inwoners van Moguer vertrokken naar ‘de Nieuwe Wereld’ om daar hun geluk te zoeken, aangezien de regio niet veel te bieden had. Er volgde een aantal fortuinlijke decennia waarin de stad een belangrijke positie verkreeg doordat de Río Tinto mogelijkheden bood voor internationale handel. Daarna viel Moguer in de achttiende eeuw toch weer terug op de landbouw. In de negentiende en begin twintigste eeuw waren druivenplanten het belangrijkste gewas voor de regio Huelva. Het ging Moguer economisch voor de wind, totdat er in de jaren twintig een eind aan de wijnproductie kwam door thrips.¹³ Na een lang economisch dal begonnen boeren in de regio te experimenteren met het planten van aardbeien. Dit werd een succes en vanaf de jaren zeventig is de provincie Huelva bekend om haar aardbeienproductie.¹⁴

Jaarlijks komen in de maanden januari tot en met juni duizenden immigranten naar het stadje om werk te zoeken.¹⁵ Sommige van hen blijven en sommige van hen

---

¹¹ http://www.soitu.es/soitu/2008/03/03/info/1204557558_129671.html, laatst geraadpleegd: augustus 2009.

¹² <http://www.aytomoguer.es>, laatst geraadpleegd: augustus 2009.

¹³ Thrips zijn moeilijk te bestrijden insecten die de druivenplanten aantasten waardoor de productie van wijn stil komt te liggen.

¹⁴ “Informe socio-económico de Moguer”. Servicios Sociales Ayuntamiento de Moguer, 1996.

¹⁵ Exacte cijfers van het aantal immigranten zijn niet te verkrijgen in Moguer. Zij hoeven zich niet bij de gemeente in te schrijven als zij er niet permanent verblijven. De Sociale Dienst helpt er ongeveer 900 per jaar; dit zijn voornamelijk Subsaharianen en Marokkanen die een hulpvraag hebben. (Bron: interview met María, de sociaal werkster van Moguer, 12 maart 2009). Cijfers uit 2001 maken een schatting van 3.000 immigranten (Bron: “Defensor del pueblo Andaluz: El alojamiento y la vivienda de los trabajadores inmigrantes en la provincia de Huelva”, julio 2001). Het is wel bekend dat er in 2007 in de provincie Huelva gemiddeld 12.000 buitenlandse arbeiders legaal in de landbouw werkten. (Bron: “Explorando los contratos en origen de los campos españoles”. Gordo Márquez en Felicitades García, Universidad Huelva: 2009). Van Moguer zijn geen aparte cijfers beschikbaar.

trekken door naar andere landbouwgebieden, zoals Jaén of Murcia.

In Moguer zijn bevolkingsgroepen van verschillende achtergronden werkzaam en ‘oorspronkelijke bewoners’. Deze laatsten zijn in het bezit van landbouwgrond, waarop zij hun agrarisch bedrijf staande houden binnen de mondiale markteconomie. Ik heb ervoor gekozen om een gemeenschapsstudie van Moguer als stadje te maken, omdat ik niet alleen één groep, de immigranten, in beeld wilde brengen, maar de manier van samenleven van alle inwoners van Moguer. Dit geeft een overzicht van de hele sociale structuur van het stadje en zijn positie binnen de markteconomie, de EU, Spanje en de regio Huelva. De populatie van dit onderzoek bestaat uit ‘oorspronkelijke inwoners’ van Moguer en immigranten uit Roemenië, Bulgarije, Polen, de Maghreb en Sub-Sahara Afrika. Ik heb specifiek voor Moguer gekozen als onderzoekslocatie, omdat het een middelgroot stadje is, dat goed met de provinciale buslijn te bereiken is, maar bovenal omdat het stadje één van de grootste gemeenschappen in de regio Campiña is met een hoog aantal immigranten, uit allerlei landen afkomstig.

§ 1.7. Methodes en rol van de onderzoeker

Dit onderzoek is gebaseerd op de vraag welk effect transnationale migratie kan hebben op een kleine gemeenschap in Zuid-Spanje. Het doel is om vanuit deze situatie grotere machtsprocessen op nationaal, internationaal en mondiaal niveau te kunnen duiden. Mondialisering is namelijk geen abstracte kracht, of een rondwarende geest, maar een fenomeen dat invloed heeft op reële mensen, die beslissingen nemen en met elkaar onderhandelen (Collins 2007). De lokale situatie in Moguer toont dit aan. Immigranten geven een eigen connotatie aan machtsprocessen, maar disciplineren en controle op lokaal, nationaal, internationaal en mondiaal niveau blijven ook een grote rol spelen.

Gedurende drie en een halve maand heb ik in Moguer gewoond en werd ik gefascineerd door interactie tussen personen van allerlei nationaliteiten. Tegelijkertijd werd ik mij ervan bewust dat zij elkaar ontmoeten in het dagelijks leven, maar dat er ook sterke segregatie bestond. De eerste week deed ik boodschappen bij dezelfde winkels en liep ik over straat om de situatie te verkennen. Ik ontdekte een klein internetcafé, volgepropt met mensen die allemaal wilden computeren en bellen. Dit was een ideaal ontmoetingspunt en ik kwam in contact met Mohamed en Achmed. Zij werden sleutelinformanten. Via de Roemeense winkel waar ik boodschappen deed,

kwam ik in contact met de coöperatie Cuna Platero en zij zonden mij naar een aardbeienveld dat te voet bereikbaar was: het terrein van Juan. Hier ontmoette ik Mirella, die mij alles vertelde over het werk op het veld. Zij bracht mij ook in contact met andere Oost-Europese vrouwen die aardbeien plukten. Op straat werd ik bovendien aangesproken door Mamadou uit Mali, die mij wegwijs maakte in Moguer en mij veel leerde over zijn land en over zijn eenzame leven in Europa. Via de sneeuwbalmethode ben ik met ontzettend veel mensen in Moguer in contact gekomen. Ook klopte ik aan bij de Sociale Dienst, een NGO, de talenschool van Moguer en ik volgde gemeenteraadsvergaderingen en hing veel rond op straat.

Open interviews, informele gesprekken en observaties op straat en in winkels en bij de instanties waar ik aanklopte, hebben mij geholpen meer te begrijpen van Moguer en haar inwoners. Nadat ik rapport (DeWalt & DeWalt 2002) bij hen had opgebouwd, hield ik open interviews met tien informanten. Al snel bleek dat deze methode alleen werkte bij werknemers van instanties, maar dat oorspronkelijke bewoners en immigranten zich absoluut geen raad wisten met de vragen van mijn topiclijsten. Ik besloot informele gesprekken en (participerende) observaties te gebruiken om informatie te verkrijgen voor mijn onderzoek. Deze methoden werkten wel: in het begin waren mensen wantrouwig, maar later wilden zij wel over hun leven in Moguer vertellen. Het aantal informanten dat ik gesproken heb in het belang van mijn onderzoek, ligt rond de vijftien. Daarnaast heb ik nog tientallen mensen gesproken die ik af en toe op straat tegenkwam, of die aan mij voorgesteld werden door andere informanten. Alle informele gesprekken en observaties heb ik uitgewerkt in schriften. Elke vrijdag verwerkte ik deze en ik gaf gesprekken een code per onderwerp, informant en per locatie. Dit had als resultaat dat ik een goed overzicht van informanten en onderwerpen had toen ik thuiskwam.

Ik heb allerlei activiteiten met mijn informanten ondernomen. Het hangen in het internetcafé was daar één van. Daarnaast dronk ik dikwijls koffie met de Roemeense vrouwen en ik hielp mee op het aardbeienveld. Het was niet mogelijk om zelf aardbeien te plukken, want Juan, een norse boer met een goed hart, was bang voor controles van de vreemdelingenpolitie. Zij zouden mij wel aan kunnen zien voor een illegale (Poolse) werknemer... Daarnaast ging ik vaak naar de plaatselijke disco en verveelde mij op straat samen met mijn informanten. Ook ben ik een aantal keer met Mirella gaan liften naar het strand.

Daarnaast at ik geregeld couscous met de jongens van het internetcafé bij Mohamed thuis. Zij zagen mij al snel als ‘hun zusje’ en namen mij tegen andere mannen in bescherming. Dit werkte weleens in mijn nadeel, want zij kwamen vaak tussenbeide als ik met Subsahariaanse mannen sprak. Op het aardbeieveld vond ik al snel aansluiting bij Mirella en de andere Roemeense vrouwen. Ook met de Bulgaarse dronk ik weleens koffie. Mijn sekse werkte soms in mijn voordeel en soms dus in mijn nadeel.

In het stadje zelf werd geregeld naar mijn nationaliteit gevraagd. Mannen op straat spraken mij vaak in het Poolse aan, omdat mijn uiterlijke verschijnselen (blond haar) overeen kwamen met die van Poolse vrouwen. Als ik in een winkel uitlegde dat ik Nederlandse ben en niet uit Oost-Europa afkomstig, benaderden oorspronkelijke bewoners mij met een positievere instelling. Het voordeel van mijn Poolse looks was dat ik in het stadje niet opviel en behandeld werd als alle andere immigranten. De keerzijde was dat mensen geen toenadering zochten vanwege mijn ‘andere’ uiterlijk en dat ik erg mijn best moest doen om duidelijk te maken dat ik onderzoeker ben.

De resultaten van mijn onderzoek zal ik per deelvraag presenteren.

In hoofdstuk twee komt transnationale migratie aan de orde. De eisen die het mondiale, internationale en nationale regime stellen en de machtsprocessen die hieruit volgen zijn erin het thema. Dit is een beschrijvend hoofdstuk en transnationale migratie zal gekoppeld worden aan flexibele arbeid en circulaire migratie.

In hoofdstuk drie komt de lokale situatie aan bod. De sociale structuur van Moguer wordt besproken en de eisen die het lokale regime aan ‘de vreemdeling’ stelt komen hierin naar voren. Ook de eisen die de andere regimes stellen slijpen in dit hoofdstuk door en ik bespreek het belang hiervan voor de macht die over immigranten wordt uitgeoefend. Disciplineren van en controle over ‘de vreemdeling’ worden gekoppeld aan processen van sociale uitsluiting. Daarnaast worden immigratiediscoursen in Moguer besproken en geef ik een inzicht in het reilen en zeilen in de publieke ruimte, op het aardbeieveld, bij de Sociale Dienst en de NGO.

Hoofdstuk vier gaat in op de plaats die ‘vreemdelingen’ toegewezen krijgen binnen de sociale structuur van Moguer. De morele economie van immigratie wordt toegelicht en ik ga dieper in op sociale mobiliteit. Dit hoofdstuk sluit ik af met een uiteenzetting over multiculturalisme, interculturalisme en segregatie. Hierna volgt de conclusie van deze thesis.

2. Mobiele lichamen onder controle

§ 2.1. De aantrekkingskracht van het kapitaal

Immigranten in Moguer zijn een “*disposable labour force*”, handige arbeidskrachten die aangenomen en ontslagen kunnen worden als het zo uitkomt, weinig sociale zekerheid opeisen en tegen minimumloon hun werk verrichten (Mittelman in Lewellen 2002: 127). De geavanceerde manier van landbouw bedrijven in de provincie Huelva maakt dat er grote vraag is naar flexibele arbeidskrachten. Zij moeten in het plukseizoen zeven dagen in de week beschikbaar zijn en liefst dichtbij of op het erf van de boer wonen. Hun loon is vijftig euro netto per dag.¹⁶ Dagen waarop er niet wordt gewerkt, worden niet uitbetaald. Deze manier van werken is

Figuur 7: Het aardbeienveld van boer Juan

efficiënt en past binnen het patroon van *flexible accumulation* (Harvey 1990); seizoensarbeiders in Moguer moeten hard doorwerken, zich aan de werkklok houden en flexibel inzetbaar zijn. Dit kan alleen als werknemers zich de discipline en controle van het marktregime eigen maken, zoals gebeurt op de boerderij van boer Juan.

Op het terrein van de boer werken in april zo'n zestig aardbeienplukkers, waarvan de meerderheid Oost-Europees en vrouw is. Zij wonen op het aardbeienveld in huizen van maximaal zestien personen. Om zeven uur 's ochtends begint de pluk. Daarna volgt een pauze om twaalf uur, waarna er van half één tot half drie doorgewerkt wordt. Tijdens de pluk roepen Juan en zijn zus naar de plukkers, want zij schijnen niet altijd goed door te werken. “*Palante!*”, schreeuwt Juan, (wat Polen overigens nog weleens met het woord voor “idiot” in het Pools willen verwarren)¹⁷ en de plukkers duwen hun karretjes harder voort in de kas. Zij kennen hun baas zo langzamerhand en vinden hem dwingend, maar wel aardig. Hij moet ook maar zorgen dat hij zich staande houdt met een slecht seizoen en lage prijzen, vertellen twee Roemeense vrouwen mij. Ook zij zijn hierheen gekomen om geld te verdienen en weten van voorgaande jaren dat het werk zwaar en vies is. Toch zijn ze blij, want hun man in Roemenië verdient niet genoeg om hen en hun kinderen te onderhouden en zij

¹⁶ Ter vergelijking: In Mali is vijftig euro een maandsalaris, in Marokko is het een weksalaris en in Roemenië is het 2/3 van een week salaris. Zie <http://www.ilo.org>, laatst geraadpleegd: juli 2009.

¹⁷ “Naar voren!” (kortom:opschieten!).

kunnen wat bijdragen aan de familiekas.¹⁸ Ze maken door hun vertrek naar Spanje en het geld dat zij daar verdienen deel uit van de mondiale markteconomie.

Moguer maakt bovendien onderdeel uit van het transnationaal kapitalisme (Rouse 2002: 161) waarbij de lokale situatie de mondiale en (inter)nationale beïnvloedt en vice versa. Er ontstaat hierdoor een nieuwe hegemonie waarin politieke en economische macht niet meer duidelijk toe te wijzen zijn aan één regime (Ribeiro 1994: 3). De sociologe Saskia Sassen stelt dat regimes geen '*unified spatial temporal construct*' zijn (Sassen 2000). Een voorbeeld hiervan is de Europese Unie, een regime dat qua wet- en regelgeving overlap vertoont met zowel het nationale regime als met het mondiale regime. De regimes staan dus niet los van elkaar, maar er bestaat een correlatie tussen het mondiale, internationale, nationale en lokale regime. Zij staan constant met elkaar in verbinding en overlappen elkaar, waarbij wederzijdse beïnvloeding plaatsvindt. Ook migratie kan binnen deze context gezien worden. Het is een transnationaal proces dat door alle regimes beïnvloed wordt (Sassen 1998). Om hun macht te verkrijgen, maken regimes gebruik van *governmentality* (Foucault 1991). Dit is een strategie om individuen de macht van een regime te laten internaliseren door hen te disciplineren binnen een sociaal systeem.

Werkgevers in Moguer zijn zeer afhankelijk van arbeidskrachten die komen opdagen en hard werken. De boeren moeten namelijk een maximale oogst waarborgen aan de coöperatie waarbij zij aangesloten zijn. Dat de concurrentie moordend is op de mondiale aardbeienmarkt, wordt bevestigd door het feit dat één van de pioniers op aardbeiengebied in Moguer, de coöperatie *Alconeras*, haar plant- en oogstgebied naar Marokko heeft verplaatst. De redenen hiervoor zijn het aantal zonuren, maar bovenal het dagloon van zes euro dat men kan uitbetalen aan Marokkaanse arbeidskrachten.¹⁹ Het verplaatsen van ondernemingen naar goedkopere productiegebieden, ofwel *offshoring* (Castles en Miller 2009: 222), is een veel voorkomend fenomeen in de huidige postindustriële samenleving en leidt tot winstmaximalisatie. *Alconeras* anticipeert met de verplaatsing van het bedrijf op de eisen van de mondiale markteconomie, met als gevolg dat seizoensarbeiders in Moguer concurrentie ondervinden van arbeiders in Marokko.

De huidige financiële crisis (2009) is ook van invloed op de situatie van immigranten in Moguer. De crisis heeft haar intrede in Spanje een jaar geleden

---

¹⁸ Observatie 18 april 2009, Moguer.

¹⁹ Interview 12 april 2009, Moguer.

gedaan. In de jaren negentig ondervond de nationale economie een 'boom' en Spanje baadde in zijn rijkdom, maar er vond buitengewone accumulatie plaats. Door het instorten van de huizenmarkt en het niet uitbetalen van leningen, viel de bouwsector neer, waarna andere sectoren volgden. Hierdoor kwamen er veel laaggeschoolde arbeidskrachten op straat te staan, zoals Mohamed.²⁰ Hij vergelijkt zijn situatie van voor de crisis met die van erna:

“De jaren die voorafgingen aan de financiële crisis, waren gouden jaren. Ik ben liggend onder een vrachtwagen naar Spanje gekomen en profiteerde van de goedlopende economie van 2005 tot 2008. Ik werkte in Lerida, Murcia, Barcelona en kwam daarna naar Moguer om werk te zoeken. Er was altijd wel wat te doen, in de fruitpluk of in de bouw.”

“Nu ben ik werkloos (no hay trabajo). We hangen rond in het internetcafé en slapen veel. De chefs (jefes) willen ons niet. Eerst was ik meer dan welkom en nu moet ik ophoepelen. In Marokko merk je ten minste niets van de crisis, daar weet je alleen of je te eten hebt of niet.”²¹

De observaties die ik in Moguer deed, tonen aan dat immigranten klagen over werkloosheid en het weinige geld dat zij te besteden hebben sinds de financiële crisis zich heeft aangediend. Een vergelijkbare situatie voltrok zich in de jaren zeventig. Er vond in de westerse wereld een nieuwe indeling van arbeid plaats. Doordat onder andere de Aziatische concurrentie toenam, moesten Europese natiestaten een *laissez-faire* beleid voeren. De verminderde winst leidde tot een strengere immigratiewetgeving, inperking van arbeidsrechten en een deregularisering van de economie (Castles en Miller 2009: 234). Het neo-liberalisme kreeg de overhand en de wereldwijde economische interdependentie nam toe. Door deze interdependentie is de financiële crisis ook in Moguer voelbaar, want immigranten in Moguer vinden geen baan vanwege schaarste aan arbeidsplaatsen. Het mondiale marktregime disciplineert hen indirect via het nationale regime, want men is naar Spanje gekomen om te profiteren van de rijkdom die zich er zou bevinden, maar men beleeft ook hoeveel invloed de mondiale economie kan hebben op de persoonlijke financiële situatie.

---

²⁰ <http://www.economist.com> laatst geraadpleegd: juli 2009.

²¹ Interview 5 maart 2009, Moguer.

Rouse (2002) stelt dat seizoenarbeiders “*proletarian servants in the paragon of ‘postindustrial’ society*” zijn. Zij werken in de dienstensector of de landbouw en komen vaak niet aan banen in andere sectoren, omdat zij daarvoor niet aangenomen worden/geen kwalificaties hebben (Rouse 2002: 161). Een voorbeeld hiervan is Mirella, een vijftwintigjarige Roemeense die werkzaam is op het aardbeieveld van Juan. Tijdens ons bezoek aan de vreemdelingenpolitie in Huelva krijgt zij te horen dat het nog een tijd zal duren voordat zij aanspraak kan maken op een Europese identiteitskaart. Een grote zucht ontsnapt haar: “Het is genoeg, altijd mogen wij [immigranten, R.D.] het vieze werk opknappen, nooit komen we verder, altijd word ik weer teleurgesteld.” Zij moet nu wéér een tijdelijk contract zoeken, want zonder identiteitskaart kan ze geen uitkering krijgen en geen vaste baan zoeken. Er volgt nog een zucht: “De toetreding tot Europa zou toch alles makkelijker maken?”²² Mirella begrijpt dat zij wel EU-burger kan zijn, maar dat dit niet betekent dat zij meteen ingeburgerd is. Zij blijft een seizoenarbeider waarvan verwacht wordt dat ze rekening houdt met een grote administratieve papierwinkel en waarvoor het niet vaststaat dat zij ooit werk in een andere sector zal vinden.

In het post-fordistische tijdperk wordt een vraag gecreëerd naar goedkope arbeid en buitenlandse arbeidskrachten worden aangetrokken. Het mondiale, internationale en nationale regime laat het voorkomen alsof er een grote behoefte aan buitenlandse arbeidskrachten is, maar in werkelijkheid is er alleen vraag naar. De behoefte is een sociaal construct, want vanwege lage lonen, slechte arbeidscondities en de sociale status van bepaalde beroepen, willen oorspronkelijke bewoners deze beroepen niet uitvoeren. Laaggeschoolde banen in de dienstverlening en landbouw worden op die manier bezet door immigranten die “het vuile werk opknappen”, zoals Mirella stelt. Als deze banen een andere status zouden hebben gehad, dan waren oorspronkelijke bewoners wel bereid om ze aan te nemen. Echter, omdat men de landbouw- en dienstensector niet kan uitbesteden aan lage lonen landen, moeten buitenlandse (goedkope) arbeidskrachten naar de plek van arbeid vertrekken (Castles en Miller 2009: 222, 225). Hierdoor komt een migratiestroom op gang die door de eisen van de verschillende regimes aangezet wordt, maar de regimes passen hun eisen ook weer op de migratiestromen aan. Arbeidsmigratie naar Europa is immers niet alleen een aangelegenheid van het mondiale regime noch een individuele actie (e.g.

---

²² Informeel gesprek 14 april 2009, Moguer.

Sassen 1998, Lewellen 2002). Migratie naar de EU is namelijk geen bipolaire beweging, maar neemt een circulaire vorm aan. Het is een fenomeen dat alle regimes omvat, omdat het grenzen overschrijdt. Deze migratie of *labour mobility* (Sassen 1998) heeft als gevolg dat immigranten contact onderhouden met het land van herkomst als zij eenmaal aan zijn gekomen in het land van bestemming. Moguer en de plaatsen van herkomst van immigranten maken onderdeel uit van een *transnational migrant circuit* (Rouse 2002: 162). Ook het witte stadje maakt onderdeel uit van een transnationale wereld waarin immigranten leven en zij stellen de eisen van regimes ter discussie met hun komst naar Moguer.

§ 2.2. Dromen over Europa

Op een bankje in het park kijken we naar de duiven. Ze schrokken de kruimels brood naar binnen die Mamadou en ik voor ze neergooien. In het park liggen verschillende Malinezen te slapen. “*Nee, Senegalezen zijn anders, die hebben een andere kleur*”, verneem ik. Hij krabt over zijn hoofd en kijkt tegen de felle zon in. Toen hij zes jaar geleden in Spanje aankwam, had Mamadou een rooskleurig beeld van Europa: veel geld, gelukkige mensen en een mooi leven. Dat was het verlaten van Mali waard; hij verveelde zich daar toch als verpleger.

*“Ach, wij doen het simpele werk en kunnen niet verder studeren. Mensen denken hier alleen aan geld, vooral de jongere generatie. Het is niet zoals in Afrika, Rosa. Aquí no hay cariño.”*²³

In Mali, Senegal, Ivoorkust, Marokko en Algerije doen verhalen over ‘het rode goud’ de ronde; met het plukken van aardbeien in Huelva kan je veel geld verdienen.²⁴ Ook Mamadou werd geïnspireerd door de verhalen die hij hoorde, maar hij ervoer dat het leven hard was in Spanje. Hij zoekt nu naar uitwegen om zijn bestaan anders in te richten, want sinds de financiële crisis is er geen werk meer. Zijn kennis van verpleging kan hij in Spanje in ieder geval niet gebruiken, want zijn diploma wordt niet gehonoreerd.

Voorheen leidde hij net gearriveerde immigranten rond en vertelde hen over de procedures van de vreemdelingenpolitie, waarvoor hij een geldbedrag vroeg, want

---

²³ “Hier is geen liefde/genegenheid.” Interview 14 april 2009, Moguer.

²⁴ Interview met Mamadou 14 april 2009, Moguer.

Mamadou weet altijd een manier te bedenken om aan een klein beetje geld te komen. We kennen elkaar een paar weken als hij mij vertelt over zijn nieuwe idee. Hij heeft gehoord dat de autonome regio Andalusië subsidies beschikbaar stelt voor zelfstandig ondernemers. De man wil een internetcafé opzetten. Bovendien kan hij via het internetcafé “andere handelswaar” uit Mali naar Spanje verschepen. “Wist je dat er veel goud en edelstenen in Mali zijn?” vraagt hij mij. Hij zal pas terugkeren naar zijn land als hij met pensioen kan en niet nu, zoals vrienden van hem deden. Zij verkochten hun verblijfsvergunning voor 12.000 euro. “Dan gaat er een andere jongen met jouw identiteit vandoor”, vertelt hij. “De vreemdelingenpolitie ziet het verschil toch niet tussen het ene en het andere Afrikaanse hoofd.” Deze optie geldt voor hem niet, want hij is een trotse man en zal nu nooit terugkeren naar zijn land. “Nee, dan zal ik de broekriem moeten aantrekken en mijn financiële gewin moeten delen met de complete gemeenschap thuis. Bovendien heeft iedereen daar ook al een vrouw en kinderen en ik heb niets.”²⁵

Europa heeft een aantrekkingskracht op immigranten van buiten de EU vanwege zijn materiële welvaart. De verplaatsing van immigranten baseert zich op bestaande netwerken, de flexibele arbeidsmarkt en op snelle communicatie en transport. Kettingmigratie treedt op, waarbij immigranten hun sociaal kapitaal, ofwel hun netwerken, gebruiken om naar Spanje te vertrekken (Lewellen 2002: 138). Mobiliteit van immigranten ligt daarmee verankerd in het proces van transnationalisme (Lewellen 2002: 152). Doordat immigranten op hun netwerken vertrouwen, kunnen zij in Europa op zoek gaan naar een andere toekomst. Zij ondervinden echter dat het leven er niet altijd rooskleurig is en dat het niet eenvoudig is om tot *upward mobility* (Smart 1997:157) te komen. Soms besluiten zij om terug te keren naar hun land en soms blijven zij in Moguer, omdat zij vinden dat ze zich moeten blijven inzetten voor hun toekomst in Spanje.

Het *transnational migrant circuit* (Rouse 2002: 162) stelt dus zijn eisen aan immigranten die naar Moguer vertrekken, doordat invloeden vanuit het land van herkomst en het land van bestemming elkaar aanvullen. Hieruit blijkt dat ook instituties die niet natiestaat gebonden zijn hun macht op immigranten kunnen uitoefenen (Sassen 1998: 25). *Governmentality* (Foucault 1991) ligt dus niet alleen in de handen van de mondiale markteconomie, nationale regeringen of individuen. De

---

²⁵ Interview 14 april 2009, Moguer.

eisen die de regimes stellen, hebben een transnationaal karakter. Dit blijkt in Moguer tevens uit de voorkeur van werkgevers voor vrouwen uit Oost-Europa en Marokko. De vrouwen werken als circulaire migranten in de aardbeinvelden nadat zij in het land van herkomst zijn gerekruteerd. Zij worden door de eisen van alle regimes onder controle gehouden, maar overschrijden de grenzen van machtsstructuren ook. Transnationalisme is namelijk een sociaal proces waarin immigranten sociale terreinen creëren die geografische, culturele, en politieke grenzen overschrijden (Glick Schiller, et al. 1992).

§ 2.2.1. Circulaire migratie in een lokale context

Oost-Europese vrouwen komen sinds 2001 naar Moguer om in de landbouw te werken, omdat landbouwers in het stadje een tekort aan arbeidskrachten hadden en de oogst verloren leek te gaan. De vrouwen worden opgeroepen als er arbeidskrachten nodig zijn. Op deze manier kan de werkgever exact bepalen hoeveel arbeidskrachten hij op zijn land wil hebben. Zo komen er niet onnodig veel mensen naar Huelva, die vervolgens geen werk kunnen vinden. Het arbeidscontract, transport, behuizing en de scholing van kinderen worden bovendien voor hen geregeld (Díaz Dominguez 2001).

Sinds enkele jaren worden er ook vrouwen uit Marokko gehaald als tijdelijke arbeidskracht. Zij worden gerekruteerd in het land van herkomst en werken voor drie, zes of negen maanden in de landbouw. Deze rekrutering vormt onderdeel van het programma "Aeneas-Cartaya" (2006), een programma onder leiding van de gemeente Cartaya (provincie Huelva). De vrouwen mogen voor maximaal negen maanden in Spanje verblijven, waarna zij terug moeten keren naar het land van herkomst. Als zij dit vier jaar op rij volbrengen, kunnen zij aanspraak maken op een tijdelijke verblijfsvergunning. De provincie Huelva heeft door middel van dit project haar toevoer van seizoensarbeiders veilig gesteld, omdat er sinds de toetreding van Roemenië en Bulgarije tot de Europese Unie minder Oost-Europese vrouwen naar Moguer komen.²⁶

Marokkaanse vrouwen worden geselecteerd op bepaalde criteria. Zij moeten van het platteland komen, het liefst gescheiden, weduwe of eventueel getrouwd zijn en één of meer jonge kinderen hebben die in Marokko leven. Verder moeten zij tussen de 18 en 45 jaar zijn, ervaring hebben met werk in de landbouw, fysiek fit zijn en zij

---

²⁶ Interview manager coöperatie *Cuna de Platero* op 17 februari 2009 en "*Explorando los contratos en origen de los campos españoles*". Gordo-Márquez en Felicidades- García, Universidad Huelva: 2009.

mogen geen familielid in Spanje hebben. Deze criteria zijn ingesteld, opdat vrouwen niet in de illegaliteit verdwijnen, maar terugkeren naar het land van herkomst. Het uitgangspunt van het project is immers de bevordering van circulaire migratie en het tegengaan van illegale migratie.²⁷

De sociaal werkster van Moguer, María, merkt echter op dat sommige Marokkaanse vrouwen de circulaire migratieregeling aan hun laars lappen en hun contract verbreken. Zij hadden in Marokko vaak een beeld van een rijk Europa en willen niet afwachten of zij opnieuw gerekruteerd worden. Deze vrouwen blijven in de EU omdat zij geld willen verdienen. Zij zetten hun *agency* in en geven de voorkeur aan het zoeken van een baan in Spanje om geld naar huis te kunnen sturen. De kinderen die zij in Marokko hebben, zijn voor hen geen belemmering, want die brengen zij voor dat zij vertrekken onder bij familieleden.²⁸ De vrouwen die hun contract met *Aeneas-Cartaya* verbreken, verdwijnen dus in de illegaliteit en worden een zichtbaar probleem in de straten van Moguer. De financiële crisis treft hen extra hard, omdat werkgevers hen zonder verblijfsvergunning geen contract willen geven. Marokkaanse vrouwen die alle afgelegen wijken van het stadje aflieden op zoek naar etenswaren in de grote, plastic afvalbakken in de straten, zijn hier een schrijnend voorbeeld van.²⁹ De vrouwen werden aangetrokken door rijkdom en welvaart, maar vonden die niet in het zo fel begeerde ticket naar Europa.

Het project van de gemeente Cartaya is een voorbeeld voor andere Europese gemeenten die te maken hebben met overmatige immigratie en die willen overgaan op circulaire migratie.³⁰ Het tegengaan van illegale migratie en het stimuleren van legale migratie is ook een belangrijke doelstelling van de Europese Unie. In de memo *A Comprehensive European Migration Policy* van de Europese Raad uit 2007 staat te lezen:

“The comprehensive EU migration policy, as defined by the European Council, provides a coherent and efficient manner to respond to the challenges and opportunities related to migration. It builds on the conclusions of the Tampere European Council in 1999, the Hague Programme of 2004 and the Global Approach

---

²⁷ *Ayuntamiento de Cartaya: Proyecto Aeneas-Cartaya* op <http://www.ayto-cartaya.com>, laatst geraadpleegd: juli 2009.

²⁸ Interview 27 februari 2009, Moguer.

²⁹ Observatie van 12 april 2009, Moguer.

³⁰ <http://www.aeneas.es>, laatst geraadpleegd: maart 2009.

to Migration adopted by the European Councils in 2005 and 2006. This comprehensive approach involves all stages of migration, aims to harness the benefits of legal migration and covers policies to fight illegal migration and trafficking in human beings.” [bold R.D.]

Deze stellingname van de Europese Raad sluit feilloos aan bij het lokale immigratiebeleid van *Aeneas-Cartaya*. Ook dit project is erop gestoeld om de ‘vreemdeling’ te disciplineren en op te delen in een categorie (Foucault 2007: 196-207). De ‘vreemdeling’ mag het territorium van de EU betreden, maar alleen onder bepaalde voorwaarden. Als men aan de voorwaarden zoals het hebben van kinderen en het terugkeren naar het land van herkomst voldoet, wordt men als immigrant toegelaten. Zo niet, dan is men ongewenst en wordt men ingedeeld onder de noemer ‘illegaal’. De indeling van individuen naar verblijfsstatus kan leiden tot nieuwe vormen van economische en sociale stratificatie (Castles en Miller 2009: 239), waarbij een stempel als ‘gewenst’ of ‘ongewenst’ bepaalt welke sociale status men heeft.

Het circulaire migratieproject geeft de voorkeur aan vrouwen, omdat deze volgens werkgevers minder opstandig zouden zijn. Boer Juan heeft ook zijn redenen om vrouwen aan te nemen: zij maken minder rommel dan mannen, zijn secuur in hun werk en minder opstandig op de werkvloer.³¹ De vrouwen voldoen hiermee aan het profiel voor de flexibele arbeidskracht die in Moguer hard nodig is voor de aardbeienpluk. Dit wordt bevestigd door Castles en Miller (Castles en Miller 2009: 225) die stellen dat uit verschillende studies is gebleken dat werkgevers de voorkeur aan vrouwen uit het buitenland te geven. Zij zouden harder werken en gemotiveerder en betrouwbaarder zijn dan lokale arbeidskrachten. Marokkaanse vrouwen worden door het project *Aeneas-Cartaya* en werkgevers in Moguer ook als zodanig gedisciplineerd.

Marokkaanse vrouwen die als seizoensarbeider naar Moguer komen, worden ingezet als flexmens en zij worden door de EU en het lokale regime gestimuleerd om niet permanent in Spanje te verblijven. Flexibiliteit en efficiëntie passen bij een tijd waarin *labour market flexibility* (Castles en Davidson 2000: 70) de overhand heeft. Castles en Miller (2009) concluderen dat er sprake is van arbeidsmarkt segmentatie,

---

³¹ Interview 26 februari 2009, Moguer.

want doordat flexibiliteit voorop staat in de huidige tijd, kunnen immigranten minder arbeidsrechten verwerven. Of zij een baan krijgen, hangt niet af van opleiding of van verworven kennis (cultureel kapitaal), maar van andere factoren. In Moguer zijn het hebben van een tijdelijke legale status in Spanje, of men vrouw is en of vrouwen de Marokkaanse/Oost-Europese nationaliteit hebben van belang. Gender, verblijfsstatus en nationaliteit bepalen dus of zij in aanmerking komen voor rekrutering. Etniciteit speelt echter ook een rol in het verkrijgen van een arbeidsplaats. Dit thema zal nader besproken worden in het volgende hoofdstuk.

Arbeidsmarkt segmentatie is geen nieuw begrip. Tijdens gastarbeidprogramma's in West-Europa na de Tweede Wereldoorlog werden immigranten ook als tijdelijke arbeidskrachten gezien die zich niet permanent zouden vestigen. Zij werden aangesproken op hun etniciteit en verkregen vaak niet dezelfde banen als oorspronkelijke bewoners van een gastland. Het is niet verwonderlijk dat huidige projecten om circulaire migratie te stimuleren zich baseren op deze oudere programma's, want circulaire migranten worden ook gezien als tijdelijke arbeidskrachten (Castles en Miller 2009: 67-70). Het verschil tussen de twee programma's is echter dat circulaire migratie plaatsvindt in een tijd van mondialisering. Dat betekent dat er geen sprake meer is van bilaterale relaties tussen natiestaten, maar van transnationalisme dat alle regimes omvat.

De Spaanse staat interpreteert transnationale migratie echter op nationaal niveau. Immigrant zonder werk worden onder controle gehouden door hun mogelijkheden voor het zoeken naar een vaste baan te beperken. Dit doet deze natiestaat door bureaucratie hoog in het vaandel te houden en de wettelijke procedures voor het verkrijgen van een verblijfsvergunning schimmig te houden. Bovendien verschilt de positie die seizoensarbeiders hebben in Spanje weinig van die van gastarbeiders in West-Europa in de jaren na de Tweede Wereldoorlog. Plewa en Miller, migratie-experts aan de Universiteit van Delaware, stellen dan ook dat de nieuwe immigratielanden zoals Italië en Spanje niet veel hebben geleerd van het gastarbeiderssysteem in West-Europa. Zij hebben het zo goed als overgenomen en het lijkt wel of Europa geen historisch geheugen heeft (Plewa en Miller 2005: 80).

Circulaire migratie blijft een aangelegenheid waar de EU, Spanje en herkomstlanden zich mee bezighouden, maar waar transnationale processen doorheen fietsen. De terugkeer van immigranten wordt bijvoorbeeld aangemoedigd door het opzetten van rekruteringscentra en het geven van ontwikkelingshulp aan het land van

herkomst, maar ook door *re-admission*³² programma's en het vaststellen van migratiequota (Castles en Miller 2009: 70). Er is echter een groot aantal illegale immigranten in Spanje aanwezig die niet terugkeren naar het land van herkomst. Ook circulaire migranten in Moguer gebruiken hun *agency* en besluiten in Spanje te blijven, zoals sommige vrouwen die onderdeel uitmaken van het project *Aeneas-Cartaya*. Immigratie naar Moguer is echter tweeledig, want vrouwelijke immigranten hebben een voorrangspositie bij het vinden van werk in Spanje. Werkgevers prefereren hen namelijk als arbeidskracht boven Marokkaanse of Subsahariaanse mannen.

§2.2.2. De keerzijde van de medaille: mannen aan het werk?

Abdullah was tot voor kort vrachtwagenchauffeur in Marokko. Hij had altijd werk en verdiende een normaal salaris in zijn land. De droom van gelukkig worden in Europa en de financiële rijkdom die hij er dacht te zullen vinden, bleef rondspoken in zijn hoofd, evenals de verhalen van zijn vrienden die al in Spanje waren en de dingen die hij op televisie zag. Hij besloot de oversteek te wagen en vertrok naar Europa. Nu zit hij al twee maanden op een stoel in het internetcafé, maar er komen betere tijden verzekert hij mij: "*Insha'allah*."³³

De jonge Marokkaan Abdullah komt naar Spanje vanwege het *transnational migrant circuit* (Rouse 2002) waar hij deel van uit maakt. Hij waagt de oversteek over de Middellandse Zee omdat ook hij wil profiteren van de rijke positie die Europeanen in zijn ogen hebben ten opzichte van Marokkanen. Hij is een '*local*', verlangende naar het leven van een '*global*' (Bauman 1998). Dat hij als reserve op de bank kwam te zitten had hij niet voorzien en eigenlijk blijft hij tussen beide werelden in hangen. Eenmaal overgestoken is hij geen *local* meer, maar hij maakt ook geen onderdeel uit van het rijke leventje waarop hij gehoopt had, omdat hij werkloos is en verre van rijk. Hij blijft een vrachtwagenchauffeur die zijn bestemming niet heeft bereikt; oftewel een '*glocal*'. Dat betekent dat Abdullah in sociale zin immobiel is zoals *locals* dat zijn, maar hij heeft wel *agency* die hij kan inzetten om zich te positioneren in de sociale structuur van Moguer. Hij is immers naar Moguer gekomen om werk te vinden en omdat zijn vrienden daar zijn. Abdullah gaat dan ook niet bij de pakken

---

³² *Re-admission* is een methode om de landen waar immigranten vandaan komen te stimuleren om hen terug te nemen. Dit gebeurt vaak in ruil voor geldbedragen, ontwikkelingshulp of door middel van andere bilaterale akkoorden (De Haas 2007: 56).

³³ Arabisch voor: 'als God het wil'. Interview 17 april 2009, Moguer.

neerzitten en maakt gebruik van wat zijn sociale netwerk hem te bieden heeft. Dit kan eten, een slaappleats, werk, het lenen van geld of simpelweg vermaak zijn. Bovendien gelooft hij in betere tijden. Hij is vastberaden om zijn positie te verbeteren en de rijkdom die hij voor ogen heeft te vergaren. Mobiliteit betekent voor hem niet alleen dat hij de Middellandse Zee oversteekt, ook het verbeteren van zijn (financiële) positie is van belang. Mobiliteit wordt hier ook in abstracte zin belangrijk, omdat de jonge Marokkaan uitgaat van *upward mobility* (Smart 1997: 157). Hij wil graag dat er betere tijden aanbreken waarin hij niet meer alleen als werkloze Marokkaan wordt gezien.³⁴

Het stimuleren van circulaire migratie door de samenwerkende gemeenten in de provincie Huelva en door de Europese Unie heeft als gevolg dat er steeds meer immigranten buiten de boot vallen. In eerdere jaren konden Marokkaanse mannen en Subsaharianen aan het werk in Spanje, omdat het niet altijd nodig was om verblijfspapieren te bezitten, maar sinds twee jaar is het strafbaar om werknemers in dienst te nemen die geen papieren hebben. Werkgevers krijgen een boete opgelegd variërend van 3.000 tot 10.000 euro als hun werknemers niet over de juiste papieren beschikken.³⁵ Uit de redenen die boer Juan aandraagt om vrouwen in dienst te nemen (zie § 2.2.1.) en uit het project *Aeneas-Cartaya* blijkt dat werkgevers in Moguer liever geen mannen aannemen. Er is sprake van arbeidsmarkt segmentatie (Castles en Miller 2009) op basis van gender en verblijfsstatus.

Abdullah is maar één van de vele mannelijke immigranten in Moguer die werkloos op een stoel zat. Zowel Mohamed, Mamadou, Achmed en vele mannen die ik op straat, bij de Sociale Dienst en in het internetcafé sprak, bevestigden dat zij niet of voor zeer korte tijd aan een baan konden komen. Ik zag daarom mannen weer vertrekken naar grote steden als Sevilla, Murcia en Barcelona. Het optimisme van Abdullah was zeer opvallend. Toen ik dit opmerkte tijdens een theegesprek met Mohamed, stelde hij op cynische wijze vast dat Abdullah hier pas twee maanden was en dat hij “nog wel zou zien hoe alles in Moguer werkte”.³⁶

De hiërarchie die in Moguer bestaat op het gebied van arbeidsindeling naar gender en verblijfsstatus (Castles en Miller 2009: 238-239) staat niet op zichzelf. Ook etniciteit, klasse en nationaliteit spelen een grote rol in de indeling die oorspronkelijke

---

³⁴ Interview 17 april 2009, Moguer.

³⁵ <http://www.europarl.europa.eu> laatst geraadpleegd: juli 2009; <http://www.elpaís.com> laatst geraadpleegd: juli 2009.

³⁶ Interview 17 april 2009, Moguer.

bewoners en immigranten in Moguer binnen de sociale structuur in het stadje maken. Disciplineren en controle van 'de vreemdeling' zijn dan ook zichtbaar op de werkvloer, bij de Sociale Dienst, de NGO en in de publieke ruimte.

3. Vreemdelingen en de sociale structuur in Moguer

Moguer is een sociale gemeenschap die onderscheid maakt tussen oorspronkelijke bewoners van Spaanse komaf en nieuwkomers, immigranten op zoek naar werk. De sociale structuur in Moguer wordt aangestuurd door de publieke ruimte, een aantal instituties en door werkgevers. Zij kunnen discipline en controle een gezicht geven door regels en wetten op te stellen. Voor hun machtsuitoefening maken zij gebruik van *biopolitics* (Foucault 2007), een strategie die door middel van observatietechnieken en controle over immigranten een sociale positie aan hen toekent. Tussen de publieke ruimte, instituties en werkgevers van Moguer enerzijds, en immigranten anderzijds, bestaat echter een constante interactie. Deze interactie leidt tot het creëren van macht, zoals Anthony Giddens (2002) uiteenzet in zijn *Theory of structuration*, want de dialectiek tussen individuen met *agency* en machthebbers maakt dat sociale structuren in stand gehouden of vernieuwd worden. In dit hoofdstuk komt de interactie tussen de publieke ruimte, werkgevers, de Sociale Dienst, een NGO en immigranten aan de orde.

§ 3.1. ‘Wat de boer niet kent, dat vreet hij niet’: de publieke ruimte

In mijn veldwerk heb ik keer op keer een relaas aan verwijten, stereotype beelden en ronduit racistische uitspraken over mij heen gekregen. De ideeën die oorspronkelijke bewoners over immigranten hebben en de ideeën tussen immigrantengroepen onderling heb ik in kaart gebracht. Daaruit kan ik concluderen dat bevolkingsgroepen in Moguer zich sterk op hun eigen etnische groep richten. In de publieke ruimte van het plaatsje vergelijken oorspronkelijke bewoners en immigranten zich met ‘de Ander’ en verbinden hier ideeën aan. Dit proces van ‘*Othering*’ wordt beschreven door Stephen Castles in het boek *Ethnicity and Globalization* (2000). Het is een sociaal proces waarin mensen hun identiteit weergeven door zichzelf af te zetten tegen ‘de Ander’; zij maken onderscheid tussen ‘zij’ en ‘wij’:

“Columbus wilde toen al mensen van hier en er is niets veranderd. Hij wilde geen ‘moros’ en geen Arabieren op zijn schip, maar Andalusiërs.”- Tío Paco³⁷

---

³⁷ Interview 19 februari, Moguer 2009.

Volgens Tío Paco, de oom van aardbeienboer Juan, gaf Columbus de voorkeur aan “mensen van hier” (uit Palos de la Frontera, La Rábida, Moguer of andere dorpen in de provincie Huelva) voor zijn ontdekkingsreis. Hij wilde liever geen ‘moren’ op zijn schip.³⁸ Dit is een analogie voor de situatie van nu. Juan neemt liever geen Marokkanen of Subsaharianen aan. Hij geeft de voorkeur aan Spanjaarden en Oost-Europeanen, want hij weet wat hij daar op het aardbeieveld aan heeft. De visie die oom Paco en Juan op immigranten hebben, wordt door veel oorspronkelijke bewoners van Moguer gedeeld. Zij maken gebruik van buitenlandse arbeidskrachten, maar alleen omdat hun aardbeien geplukt moeten worden.

De ideeën die oorspronkelijke bewoners van Moguer over immigranten hebben, sluiten voornamelijk aan bij het discours van repressie (Fassin 2005: 365). Dit betekent dat er binnen een maatschappij onderscheid wordt gemaakt in deviante individuen en genormaliseerde individuen. Immigranten wijken van de standaard binnen het sociale systeem af en kunnen geen volledig lid van de burgermaatschappij zijn. In Moguer worden zij aan de zijlijn gezet en participeren niet als actieve, maar als passieve burger in het stadje. Door een discours van repressie dat hierbij aansluit, vallen zij in Moguer onder de noemer ‘*Other*’ (Castles 2000: 187-189) of ‘vreemdeling’. Disciplineren van ‘de vreemdeling’ door oorspronkelijke bewoners is in Moguer aan de orde van de dag. Immigranten kunnen niet aan een geschoolde baan komen, omdat werkgevers hen wegsturen vanwege de financiële crisis, maar ook omdat zij hen alleen nodig hebben voor laagbetaalde banen zoals in de horeca of in de landbouw. Herhaaldelijk heb ik gezien dat Juan geen Marokkanen wilde aannemen, terwijl hij nog wat hulp bij het neerhalen van de kassen zocht en ik ondervond dat Mirella haar curriculum aanbood in winkels, waarna gezegd werd dat men geen plaats voor haar had.³⁹

Disciplineren van ‘de Ander’ klinkt ook door in het relaas van ‘*El tonto*’, een vriend van Juan. Als opzichter bij het voetbalveld had hij een aantal Subsaharianen ingehuurd om de tribune te verven. Onder luid gelach vertelde hij aan Juan dat zij absoluut niets klaarmaakten en de verfpotten steeds lieten vallen. ‘*El tonto*’ verzekerde mij dat: “je nooit ‘zwarten’ aan moet nemen, want daar heb je werkelijk niets aan”⁴⁰. De man gebruikt in dit geval zijn etnische identiteit als oorspronkelijke

---

³⁸ Interview 19 februari 2009, Moguer.

³⁹ Observaties op 6, 7, 8, 12, 14 en 18 mei 2009, Moguer.

⁴⁰ Informeel gesprek met ‘*El tonto*’ (bijnaam) op 13 april 2009, Moguer.

bewoner om de Subsaharianen die hij in dienst heeft af te schilderen als ‘de vreemdeling’. Doordat hij zich met hen vergelijkt is er sprake van complementariserings in een hiërarchische vorm (Eriksen 1995: 435), want ‘*El tonto*’ ziet zijn medewerkers niet als concurrent of vijand, zoals bij dichotomisering wel het geval zou zijn. De opzichter disciplineert Subsahariaanse werknemers wel om aan te tonen dat hij deel uitmaakt van de dominante groep van oorspronkelijke bewoners en zij niet. Als bewijs hiervan draagt hij het argument aan dat zij niets kunnen en vanuit hun etnische achtergrond bij voorbaat ongeschikt zijn voor het werk. In samenlevingen waarin een etnische verdeling van arbeid de norm is, zoals in Moguer, komt het mechanisme van complementariserings vaak aan de orde, omdat er competitiviteit om arbeid ontstaat tussen etnische groepen (Eriksen 2002: 28. Zie ook § 3.3.1.).

§ 3.1.1. Immigranten en hun variabele gedaantes: onderlinge disciplinerings

‘De vreemdeling’ wordt dus weggezet als een persoon die van de norm afwijkt en als het ware opgevoed moet worden om te kunnen voldoen aan de eisen van het lokale regime. Deze benadering van ‘de Ander’ leidt tot discoursen van hiërarchie waarin dominante groepen hun superioriteit bevestigen, maar kan ook leiden tot discoursen van solidariteit tussen onderdrukte groepen (Castles 2000: 167). In Moguer is dit laatste echter niet het geval. Immigranten houden vast aan hun eigen etnische groep en doen geen pogingen om een eenheid te vormen met andere immigrantengroepen. Het discours van hiërarchie bestaat dus niet alleen tussen oorspronkelijke bewoners en nieuwkomers, maar ook tussen immigranten onderling die elkaar een status toewijzen en discoursen van repressie gebruiken om ‘de Ander’ te disciplineren. Een avondje uit met Roemeense aardbeienpluksters toont deze disciplinerings:

Op de weg richting Aldi is het aardedonker. Het grote avontuur staat te wachten, want drie Roemeense vrouwen en ik zijn op weg naar discotheek ‘El Emigrante’. We horen het bonzen van speakers en de joelende Spaanse jeugd die botellón⁴¹ houdt. De Roemeense vrouwen kijken afkeurend naar meisjes die dronken over straat hollen en mannen met tatoeages en piercings omhelzen. Dit is de discotheek voor Spanjaarden en daar gaan zij zeker niet heen. We slaan de hoek om en lopen ‘El Emigrante’

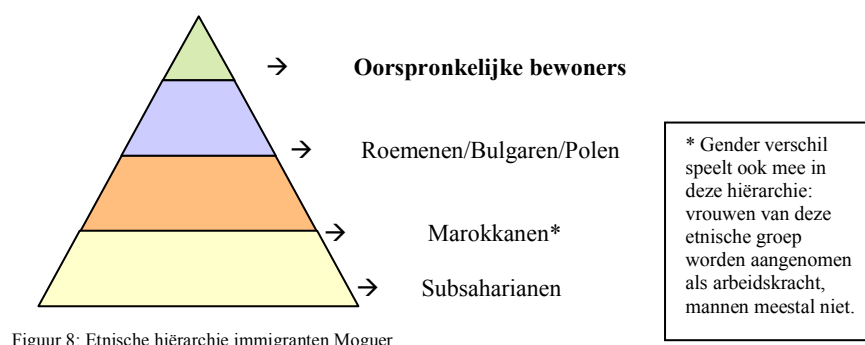
---

⁴¹ *Botellón* is in Spanje een veel voorkomende manier van uitgaan. Jongeren verschansen zich op straat met een aantal flessen (sterke) drank en bedrinken zich naast hun auto, op een pleintje of elders.

binnen. “Chaïst”, word ik begroet. Zie ik er echt zo Pools uit? Ik vraag het Mirella, maar ze gaat er niet op in, want ze wil dansen! In mijn geconcentreerde modus heupwieg ik mee met de dames. Dan staan er vier bekende jongens om me heen: Mohamed, Abdel-Karim, Achmed en een vriend. Ik begroet hen en dans mee op de gekke kikersprongen van Mohamed die aan het bier is. De Roemeense vrouwen distantiëren zich van ons groepje en wachten totdat ik uitgelachen ben en weer bij hen kom dansen. Marokkanen zijn immers niet te vertrouwen.

Een morele economie is het samenspel van normen en waarden dat op een bepaald moment aan een bepaalde groep wordt gegeven. Fassin (2005) legt uit dat dit in concrete zin betekent dat het waarden en normen zijn die onze ideeën over immigratie tekenen op een bepaald moment in de tijd. In Fassins voorbeeld van de natiestaat Frankrijk houdt dit in dat de morele economie uit twee verschillende discoursen bestaat: die van repressie en compassie. In Moguer is voornamelijk sprake van discoursen van repressie, zoals blijkt uit de ideeën die de Roemeense vrouwen in de discotheek over Marokkaanse mannen hebben. Deze discoursen van repressie zorgen ervoor dat de morele economie van immigratie in Moguer wordt bepaald door de ideeën die oorspronkelijke bewoners over immigranten hebben en over ideeën die immigranten over elkaar hebben. De ideeën zijn meer dan eens gestoeld op stereotype beelden die men van elkaar heeft en op belevenissen in de publieke ruimte. Zoals eerder is gesteld, is er in het plaatsje sprake van arbeidsmarkt segmentatie op basis van gender, verblijfsstatus, nationaliteit en voornamelijk op etniciteit. De competitiviteit om arbeidsplaatsen wordt in Moguer omgezet in een hiërarchie die gebaseerd is op etniciteit. Een economische hiërarchie loopt hier dus parallel aan een sociale hiërarchie. Zowel oorspronkelijke bewoners als immigranten houden hier aan vast. In immigratiediscoursen binnen het stadje wordt deze opdeling naar etniciteit vaak aangehaald. Uit de volgende paragrafen zal blijken dat immigranten elkaar in ‘moros’, ‘negros’ en ‘Oost-Europeanen’ indelen. Opvallend is ook, dat de morele economie van immigratie in Moguer zich baseert op onderlinge etnische hiërarchieën die de bewoners van het stadje naleven.

In zeer algemene zin kan gesteld worden dat de sociale hiërarchie gevormd is naar onderstaand model:

Uit figuur 8 blijkt dat oorspronkelijke bewoners het hoogst in de hiërarchische opdeling staan. Hun etniciteit wordt gekoppeld aan het hebben van productiemiddelen. De groepen immigranten die lager in hiërarchie staan willen graag arbeid verrichten voor oorspronkelijke bewoners en disciplineren elkaar omdat zij hier aanspraak op willen maken. In Moguer bestaat een onderlinge etnische hiërarchie tussen immigrantengroepen en er bestaat ook weer een verschil tussen circulaire migranten (vrouwen uit Oost-Europa en Marokko) en tussen mannen van Marokkaanse of Subsahariaanse afkomst (voor subindelingen onder immigranten zie ook § 3.2.2.). Daarnaast speelt nationaliteit een rol, want Roemenen, Polen, Bulgaren, Marokkanen, Malinezen, Senegalezen en andere Subsaharianen behouden afstand van elkaar en vallen terug op hun eigen nationaliteit, omdat ze zich veiliger voelen bij mensen uit hun eigen land.⁴² Natuurlijk is dit een generalisatie. Er moet ook rekening gehouden worden met de rol van gender en klasse naast die van etniciteit en met individuele gevallen waarin personen besluiten hun *agency* in te zetten om te onderhandelen over deze hiërarchische indeling (zie hoofdstuk vier). Etnische identiteit krijgt bovendien alleen een gezicht als er sprake is van interactie met anderen die men niet tot de eigen groep rekent (Eriksen 2002). Het is een mechanisme om identiteit te communiceren naar anderen en om machtsposities te tonen.

Op het aardbeienveld zijn Eugenia en een andere Spaanse werknemer het er dan ook roerend over eens dat er verschil moet zijn: “*Moros* zijn niet zoals wij, want ze geloven niet in dezelfde God”, stelt Eugenia terwijl zij haar aardbeien in het bakje gooit. Ze klaagt over Marokkaanse vrouwen die uit honger alle gelatine toetjes meenamen aan het einde van het Paasfeest. “Ze klutsten er grote gelatine ballen van en verwerkten die in hun eigen eten”, vertelt ze en kijkt met een gezicht van walging

⁴² Tijdens vele koffiegesprekken in de huizen van aardbeienpluksters zat ik of bij Bulgaren of bij Roemenen of bij Polen. Men vond andere Oost-Europeanen vreemd en prefereerde mensen uit eigen land.

mijn kant uit. Mirella is het met haar eens en trekt ook een vies gezicht. Zij is orthodox, maar volgens Eugenia “komt dat toch een stuk dichterbij in de buurt van het katholieke geloof.”⁴³ Het voorbeeld van Eugenia illustreert dat ‘de vreemdeling’ van gedaante kan verwisselen. Voor Eugenia is dit een Marokkaan en Mirella schaatst zij niet onder deze term. Eugenia gebruikt religie als maatstaf voor ‘*Othering*’ en

Figuur 9: De maagd van Montemayor (Paasprocessie)

positioneert de islam ten opzichte van christelijke religies (Castles en Davidson 2000: 80) om het verschil aan te geven tussen Marokkanen en zichzelf en Mirella. Door deze strategie kan zij zichzelf en Mirella een superieure positie toekennen en legitimeert zij de hiërarchie van etniciteit die zij toepast.

Hiërarchieën onder individuen op basis van identiteit komen voor op alle niveaus en worden niet alleen lokaal ingezet. Op mondiaal niveau bestaat er een hiërarchie tussen *globals* en *locals*; er is een gradatie in individuen die sociaal zeer mobiel zijn en mensen die de sociale ladder moeilijk kunnen beklimmen. Daarnaast is er op internationaal en nationaal niveau ook sprake van een hiërarchische indeling tussen legale immigranten en illegale immigranten; mensen die deze regimes van dienst kunnen zijn en degenen die buiten de grenzen gehouden moeten worden. Zowel het mondiale, internationale, nationale en lokale regime bepalen de grenzen van een sociale structuur op lokaal niveau. De normen en waarden die aan ‘de vreemdeling’ worden gegeven, helpen om de status quo in het stadje in stand te houden. Individuele afwijkingen van de norm moeten onder bedwang gehouden worden. Voorbeelden hiervan zijn de Marokkaanse vrouwen die Eugenia beschrijft, maar ook de Marokkanen waarvan Roemenen niets willen weten of de Oost-Europeanen die niet aangenomen worden door Spaanse winkeliers. De lokale indeling op etniciteit wordt ingegeven door individuele uitingen van machtsposities, maar voornamelijk doordat competitiviteit om arbeid in Moguer geschoeid is op etnische relaties. Men kan zijn of haar etniciteit altijd inzetten om ‘de Ander’ te disciplineren en te controleren. Deze disciplinerende en controleerende elementen komen ook op het aardbeieveld aan de orde.

⁴³ Informeel gesprek met Eugenia en Mirella 17 april 2009, Moguer.

§ 3.2. Normalisering op de werkvloer: het aardbeienveld

§ 3.2.1. *Lichamen onder controle tussen ‘het rode goud’*

Zoals gezegd maken landbouwers in Moguer veelvuldig gebruik van buitenlandse werknemers voor de aardbeienpluk. Zij zijn goedkoop en werken door op zon- en feestdagen. De Oost-Europese vrouwen die op het terrein van boer Juan wonen, kunnen door hem onder controle gehouden worden, omdat zij op het terrein wonen. In elk huis zijn twee slaapkamers. De vrouwen die alleen gekomen zijn slapen met maximaal acht personen in een kamer. De getrouwde stellen of families met kinderen krijgen een afzonderlijke kamer. Stephanie, die met haar man en kinderen uit Roemenië in een huis woont, legt uit dat Juan liever niet teveel families neemt. Hij prefereert vrouwen die kinderen in het land van herkomst hebben, omdat hij dan meer mensen in één huis kan laten wonen.⁴⁴ De efficiëntie van het marktregime komt hier aan het licht. Hoe meer mensen er samen kunnen wonen, hoe meer arbeidskrachten Juan kan aannemen zonder dat hij een nieuw woonhuis voor hen hoeft te bouwen. Ook letten de boer en zijn vader nauwkeurig op het energie- en waterverbruik van de werknemers. Als er onnodig licht brandt, komt de oude vader aangestuind om de boosdoener te manen het uit te doen, want energie kost veel geld. Onderling corrigeren de werknemers elkaar ook als dit gebeurt, zodat de orde wordt gehandhaafd in de kleine huisjes.

Foucault (2007) stelt dat disciplinerende systemen altijd een klein strafmechanisme in zich hebben. Het strafmechanisme kan betrekking hebben op bepaald gedrag, het op tijd komen, gesprekken, het lichaam of op seksualiteit. Doordat individuen een mechanisme van correctie incorporeren, ontstaat er een vorm van autocorrectie en conformeert men zich aan de discipline. Het individu eigent zich deze discipline toe en dat duidt Foucault aan met de term ‘normaliseren’ (Foucault 20007: 248). Normalisering vindt ook op het aardbeienveld van Juan plaats. Zo vinden de vrouwen het normaal om gehoorzaamheid te tonen aan Juan of aan zijn vader. Zij spreken elkaar erop aan als ze niet op tijd komen. Ook benadrukken zij zelf dat werknemers zich gepast moeten gedragen als ze met hem praten en dat aan hem gehoorzaamd moet worden. Juan belooft hen hiervoor met complimenten en werk.

Op het aardbeienveld is een sterk hiërarchische structuur aanwezig, waarbij

---

⁴⁴ Interview 18 februari 2009, Moguer.

Juan en zijn vader aan het hoofd staan. Van zijn arbeidskrachten verlangt Juan dat zij goed functioneren en hem gehoorzamen als hij hen om een dienst vraagt. De disciplineren van individuen kan namelijk alleen plaatsvinden als er sprake is van een controleapparaat dat gebaseerd is op nauwgezet toezicht op een hiërarchische basis (Foucault 2007: 241). De werknemers van Juan worden door dit toezicht subjecten waarover macht uitgeoefend kan worden en de macht van de werkgever blijft op deze wijze geconsolideerd. Buitenlandse werknemers op het veld van Juan zijn individuen die onder controle gehouden worden doordat zij een systeem van controle en observatie incorporeren.

Salter (2006) stelt dat exclusie van 'de vreemdeling' door het regime van de natiestaat leidt tot het optrekken van grenzen, waardoor de soevereine macht controle over haar burgers kan uitoefenen. Als deze controle behouden wordt, is er sprake van macht. De controle die regimes uitoefenen op mobiele lichamen en de normalisering die hiervoor nodig is, wordt *biopolitics* (Foucault 2007) genoemd. Het panoptische idee van disciplineren wordt in dat geval gecombineerd met controle over lichamen (Ajana 2005). Dit geldt niet alleen voor het nationale regime, want *biopolitics* (Foucault 2007) sippelen ook door op lokaal niveau. De macht in Moguer wordt behouden doordat subjecten, ofwel immigranten, worden gezien als lichamen die aan de normen en waarden die andere groepen (oorspronkelijke bewoners of andere immigranten) hen opleggen, moeten voldoen. Op de werkvloer spelen *biopolitics* (ibid) dus ook een rol, want Juan en zijn familie kunnen alleen macht uitoefenen over hun buitenlandse werknemers als zij gebruik maken van deze strategie van controle en observatie.

§ 3.2.2. Ken je plaats in het boerenleven

Gepast gedrag was een onderwerp dat veel aan bod kwam in de gesprekken met aardbeienplukkers. Vooral de Oost-Europese vrouwen corrigeerden elkaar als ze zich te mannelijk gedroegen of als zij een te dominante rol aannamen binnen de groep. Van vrouwen wordt immers verwacht dat zij zich rustig en gehoorzaam gedragen. Dit gedrag verwachten zij niet alleen van elkaar, maar ook van wat in hun ogen 'de vreemdeling' is, zoals Marokkanen en Subsaharianen. Veel Roemeense vrouwen deden hun beklag over Marokkaanse vrouwen die zich niet wisten te gedragen op straat en hard schreeuwden of hen omver liepen op de stoep. Een duidelijke afwijzing van hun gedrag maakte ik mee toen ik met Andrea en haar vriendin naar de markt

liep. Een paar groepen Marokkaanse vrouwen kwamen ons tegemoet. Het lawaai en de ‘slechte manieren’ van de vrouwen werden hen teveel en zij stelden mij voor om een andere weg in te slaan. Andrea legde mij uit:

“Vamos por otro camino, porque aquí hay demasiadas ‘Marroquinas’. Gritan, empujan y huelen mal en esa ropa suya.”

(“Laten we een andere weg nemen, hier zijn teveel ‘Marokkaansen’. Ze schreeuwen, duwen en ze ruiken onfris in die kleren van ze”.)⁴⁵

De Oost-Europese werkneemsters bevestigden hun ‘anders zijn’ in deze situatie, doordat zij de *diacretic elements* (Wimmer 2002: 8) van de groep benadrukten. Doordat zij normen en waarden over kleding en gedrag aan zichzelf toekenden en niet aan ‘de Ander’, konden zij de grenzen van hun etnische groep behouden (e.g. Wimmer 2002, Eriksen 2002, Castles 2000). De indeling die zij maakten tussen ‘zij’ en ‘wij’ zorgde ervoor dat zij de sociale identiteit van hun groep konden bevestigen. Door deze tactiek van *Othering* (Castles 2000: 167) profileerden Roemeense vrouwen zich ten opzichte van Marokkaanse vrouwen die zij buiten hun etnische groep hielden.

De Roemeense vrouwen kwamen in het stadje niet alleen in contact met Marokkanen, maar ook met Subsaharianen. Op deze ‘zwarten’, ofwel ‘negros’⁴⁶ hadden zij veel kritiek. Subsaharianen zouden er eng uitzien en zich niet weten te gedragen op straat. De vrouwen zagen deze mannen rondhangen bij belwinkels en op het plein en dat getuigde voor hen van weinig vertrouwen in deze Afrikaanse immigranten. Door middel van stereotypering gaven de Roemeense vrouwen hen een sociale status. Zij zagen hen als ‘eng’ en ‘lui’ en door deze stereotype beelden aan hen toe te wijzen, behielden zij de grenzen van hun eigen groep. Stereotypering is een manier om orde in een sociale structuur te handhaven en een hiërarchie in de toegang tot hulpbronnen te construeren (Eriksen 2002: 25). Het is echter een strategie die niet op alle momenten toegepast wordt door individuen. Op het terrein van Juan werkten twee Senegalezen tegen wie Andrea anders aankeek. Ze maakte onderscheid tussen ‘negros’ die zich wisten te gedragen en degenen die dat niet konden. De Senegalezen die Juan in dienst had functioneerden naar haar mening goed. Zij praatten alleen als

---

⁴⁵ Participerende observatie 12 maart 2009, Moguer.

⁴⁶ Deze benaming wordt zowel door Spanjaarden, Oost-Europeanen als Marokkanen gebruikt om aan te geven dat Subsaharianen anders zijn, want ze zijn naar hun mening pikzwart.

hen iets gevraagd werd en ze gedroegen zich netjes naar de vrouwen toe. Voor Andrea waren dit criteria waaraan alle ‘negros’ zouden moeten voldoen.⁴⁷ In dit geval blijkt dat stereotypering als strategie wordt ingezet wanneer het gebruik ervan nuttig is in de sociale context waarin men verkeert. Andrea ondercommuniceerde haar etniciteit ten opzichte van de Senegalezen, maar overcommuniceerde deze juist toen zij in contact kwam met de Marokkaanse vrouwen (Eriksen 2002: 22). De vrouw had er geen belang bij om de Senegalezen als ‘de Ander’ te zien, want zij wist dat Juan had besloten om hen aan te nemen als arbeidskrachten. Opvallend was dat de beschreven waarnemingen over Marokkaanse vrouwen en ‘negros’ mij bekend voorkwamen toen ik gesprekken met Andrea voerde. Ik besepte dat ik deze discoursen over ‘de Ander’ (Castles 2000: 167) eerder uit de mond van Juan en zijn oom Paco had horen komen. Zij hadden een zeer goede arbeidsrelatie met Andrea en haar vriendin en ik kreeg het gevoel dat de twee vrouwen hun meningen baseerden op informatie die zij uit de tweede hand kregen. De twee vrouwen wilden dan ook graag in een goed blaadje staan bij Juan, omdat zij wisten dat hij zeggenschap over hun status op het aardbeienveld had. Het werkte dan ook in hun voordeel om de mening van Juan over ‘de Ander’ te volgen.

De macht op het aardbeienveld gaat voornamelijk van Juan uit, die zijn buitenlandse werknemers met behulp van *biopolitics* (Foucault 2007) onder controle houdt. Uit de voorgaande beschrijving van Andrea en haar interactie met andere immigranten blijkt ook dat er sprake is van een onderlinge hiërarchie tussen immigranten. Hierin worden Subsaharianen en Marokkanen als ‘de vreemdeling’ gezien door Oost-Europeanen. Werknemers nemen ideeën over deze ‘vreemdelingen’ soms over van hun werkgever, omdat zij gesprekken van Juan opvangen of met hem over andere immigrantengroepen spreken. Zowel de boer als de werknemers van het aardbeienveld maken hier gebruik van een sociale hiërarchie op basis van etniciteit en passen een systeem van onderlinge controle toe. Hierdoor blijft de uiteindelijke macht bij de werkgever, en wordt de macht trapsgewijs verdeeld onder Oost-Europeanen, Marokkanen (die niet op het erf werken, maar wel zichtbaar zijn voor de werknemers en Juan) en Subsaharianen. De werkvloer is echter niet de enige ruimte waar disciplineren en controle van ‘de vreemdeling’ een rol spelen. Bij instanties zoals de Sociale Dienst en een NGO worden deze machtsmechanismen ook in werking gesteld.

---

⁴⁷ Informeel gesprek 12 maart 2009, Moguer.

§ 3.3. Sociale instanties: de Sociale Dienst en de NGO

Sociale instanties in Moguer hebben net als de werkvloer een normaliserende werking als het gaat om immigranten en hun sociale positie. Echter, zij bieden ook hulp aan immigranten als zij problemen met hun verblijfspapieren hebben of in sociale nood verkeren. De Sociale Dienst en de NGO (HUELVA ACOGE) vullen de eisen die de vier regimes stellen aan en zijn op de hoogte van de etnische hiërarchie die er in Moguer bestaat. De instanties kijken echter ook naar immigranten als individuen die zich staande houden binnen een sociale structuur. Zij kunnen *agency* van immigranten zowel inperken als bevestigen.

§ 3.3.1. De Sociale Dienst

De Sociale Dienst in Moguer staat niet los van de sociale hiërarchie in het stadje. De immigrantengroepen die het meest om hulp vragen bij deze instantie zijn Marokkanen en Subsaharianen. Bovendien bestaat het spreekuur voor immigranten om hen hulp te kunnen bieden, maar de sociale instantie fungeert in de meeste situaties als doorgeefluik van de eisen die de verschillende regimes stellen. De instantie kan geen andere koers varen dan haar opgelegd wordt door de werkgevers in Moguer, het project *Aeneas-Cartaya* en de nationale politiek. ‘De vreemdeling’ wordt door de regimes tot een subject gemaakt dat regeerbaar moet zijn en daar heeft de Sociale Dienst een aandeel in, omdat zij niet om de eisen van het mondiale regime en (inter)nationale wetgeving heen kan. Sociaal werkers bieden wel de nodige hulp aan illegale immigranten, zoals aan Subsaharianen en sommige Marokkanen, maar zij kunnen de bestaande sociale hiërarchie in het stadje niet weerleggen. Er kan alleen hulp geboden worden waar dat nodig is, ook al is men het vaak niet eens met bijvoorbeeld het nationale beleid. María mopperde dan ook vaak over de veranderde wetgevingen en de problemen die dit met zich mee bracht, problemen die zichtbaar werden in haar spreekuur. De advocate van de instantie en María zagen echter wel mazen in de wet en bedachten allerlei trucs om mensen toch te kunnen helpen. Zij hielpen immigranten om in hoger beroep te gaan tegen de besluiten van de vreemdelingendienst, gaven hen buskaartjes, voedselbonnen en regelden dat hun ‘*arraigo social*’⁴⁸ in orde kwam.

María’s telefoon rinkelt alweer. Ze wordt niet met rust gelaten.

---

⁴⁸ Bewijs dat een niet EU-ingezetene gedurende drie jaar in Spanje is geweest zonder lange onderbrekingen, zodat deze persoon aanspraak kan maken op een voorlopige verblijfsvergunning.

“Ja, wat zegt u? Uit Marokko okay, laat maar doorkomen...”. De lijn is slecht en María hoort een hoop geschreeuw aan de andere kant. “Met wie spreek ik dan?” “Ah, met Nadia, ja, je arraigo kan ingediend worden. Maarre, je moet niet te lang daar blijven hoor. Ik heb nu nog niets gezegd, maar je bent al meer dan 180 dagen in Marokko op vakantie en ik kan niet eeuwig mijn mond houden hier binnen de Sociale Dienst. Je moet terugkomen, anders gaat de vreemdelingendienst hier een luchtje van krijgen en dan raak je je recht op een verblijfsvergunning kwijt”.⁴⁹

Nadia, de Marokkaanse vrouw die María aan de telefoon heeft, weet dat ze op María kan vertrouwen. Zij is naar de Sociale Dienst gekomen om haar eerste verblijfsvergunning aan te vragen, maar het nationale regime eist dat ze niet langer dan 180 dagen aan één stuk in het buitenland verblijft. Zij doet dit wel en María helpt haar een handje door dat niet door te geven aan de vreemdelingendienst, terwijl zij dit eigenlijk verplicht is. Het voorbeeld van Nadia is één van vele. María en haar collega's doen hun uiterste best om immigranten te helpen binnen de sociale structuur van Moguer. Vaak moesten zij mensen teleurstellen, omdat er geen geld was om hen te ondersteunen. Doordat Spanje in een diepe financiële crisis zat, waren tijdens mijn verblijf in Moguer vrijwel alle subsidies voor immigranten ingetrokken.

Uit het voorgaande is gebleken dat de Sociale Dienst van Moguer zowel als verlengstuk van de mondiale markteconomie, EU-wetgeving en van nationale wetgeving fungeert, maar dat het ook een instituut is waar immigranten naar uitwijken als zij problemen hebben of als zij advies van María willen. Zij weten hun *agency* op deze manier in te zetten. Er is echter weinig financiële hulp voor hen en het lukt hen niet om een geheel eigen connotatie aan de wet- en regelgeving die dit instituut oplegt te geven.

§ 3.3.2. Een solidaire samenleving: de NGO

In hoofdstuk twee zijn de eisen van de vier regimes besproken. Zij maken alle vier gebruik van het Panoptisch model om hun macht te verkrijgen en te behouden. Door middel van een Panopticon (Foucault 2007) controleren en disciplineren regimes hun arbeidskrachten, burgers of inwoners pertinent. Individuen incorporeren discipline, doordat zij het idee hebben dat zij constant geobserveerd kunnen worden door een

---

⁴⁹ Telefoongesprek María en Marokkaanse vrouw uit Moguer op 16 maart 2009.

regime en daardoor zullen personen zich op een manier gedragen die de goedkeuring van het regime krijgt. De machine van de macht kan hierdoor voortbestaan binnen een sociaal systeem en dit systeem houdt zich in stand (Foucault 2007: 276-278).

Regeerbaarheid, of *governmentality* (Foucault 1991) is in handen van alle regimes, want elk regime sluit individuen uit, maar ook in, om haar macht te kunnen behouden. Het mondiale regime sluit individuen uit die geen deel uitmaken van de wereld van de *globals* (Bauman 1998). Deze *locals* zijn individuen die weinig of niet mobiel zijn op de sociaal economische ladder. Het nationale regime sluit ‘vreemdelingen’ uit die de status quo van de natiestaat verstoren. Zij moeten volgens het Panoptische model ingedeeld worden in een groep individuen die een bedreiging vormt voor het burgerschap. De individuen die deel uitmaken van het cultureel compromis van de natiestaat (Wimmer 2002) kunnen wél aanspraak maken op volledig burgerschap. Het internationale regime valt tussen deze twee regimes in. Controle op natiestaten en het bewaken van de buitengrenzen worden steeds belangrijker voor de EU, om zo ‘bedreigingen’ van buitenaf te kunnen weren. Biotechnologische uitvindingen en het fysieke afzetten van de EU-grenzen spelen hierbij een rol (Carrera 2007: 125), maar de EU sluit ook aan bij de eisen van het mondiale regime.

Individen kunnen ook op lokaal niveau geweerd worden. Luis uit Ivoorkust is hier een voorbeeld van. Hij ondervindt tijdens een bezoek aan de NGO HUELVA ACOGE dat hij is ingedeeld bij een groep individuen die niet welkom is in de EU. In de wachtkamer van de NGO HUELVA ACOGE lees ik in een foldertje dat deze NGO zich bezig houdt met het vertegenwoordigen van de rechten van immigranten in de provincie Huelva. Er staat te lezen dat zij “een interculturele samenleving” nastreven⁵⁰. Het juridisch spreekuur begint en er zijn veel Subsaharianen die vragen hebben. Zij willen graag weten of zij nog kans maken op een verblijfsvergunning, ook al hebben zij een *orden de expulsión*⁵¹ in hun paspoort staan. Met deze problematiek heeft ook Luis te maken. Hij vertelt met een bedrukt gezicht dat hij op straat moet slapen zolang hij geen werk heeft. Voor Luis is het verliezen van zijn huis een realiteit geworden die voor veel Subsaharianen en Marokkaanse mannen geldt. De advocate van de NGO kan hem maar gedeeltelijk gerust stellen, want ook zij weet dat een

---

⁵⁰ Folder ‘*Huelva Acoge, Asociación pro-inmigrantes*’.

⁵¹ Orde tot uitzetting. Dit is een stempel die Subsaharianen in hun paspoort krijgen als zij op de Canarische Eilanden aankomen. Hiermee zijn zij definitief illegaal en mogen zij uitgezet worden naar het land van herkomst.

hoger beroep tegen een *orden de expulsión* zelden zin heeft. Toch gaat ze het proberen en ze verwijst hem door naar de orde van advocaten in Huelva.⁵²

HUELVA ACOGE is een fel tegenstander van deze manier van uitsluiting van immigranten, want de organisatie pleit juist voor het insluiten van ‘de vreemdeling’. De NGO wil bereiken dat mensen de dialoog met elkaar aangaan en elkaar niet uitsluiten. Haar beleid is echter net als bij de Sociale Dienst tweezijdig, want HUELVA ACOGE geeft gehoor aan de *agency* van immigranten door hen te helpen met de bureaucratische procedure die gepaard gaat met het verkrijgen van verblijfsvergunningen, maar zij vormt ook een verlengstuk van het mondiale, internationale en nationale regime. Rudnyckij (2004) stelt dat NGO’s de autoriteit van de natiestaat aanvullen en voorstanders zijn van de markteconomie, maar bij beide principes wel hun kanttekeningen plaatsen. In zijn *casestudie* over Indonesië licht hij dit fenomeen verder toe. HUELVA ACOGE ageert net als de Indonesische NGO die Rudnyckij (2004) beschrijft, tegen de situatie waarin immigranten verkeren. De organisatie komt op voor hun rechten en is voorstander van een humaner vreemdelingenbeleid. Het mes snijdt echter aan twee kanten, omdat de Spaanse NGO ook het *Pacto Provincial por la inmigración en Huelva* ondersteunt.⁵³ Dit is een pact van de provincie Huelva met een werkgeversbond en verschillende vakbonden waarin samenwerking tussen deze actoren is vastgelegd. Het pact bestaat voornamelijk uit de afspraak dat voorkomen moet worden dat buitenlanders zonder werkvergunning een arbeidscontract krijgen. Alleen immigranten met papieren moeten aan het werk kunnen.⁵⁴ Een gevolg van dit pact is dat een grote groep immigranten op straat komt te staan, terwijl deze mensen in eerdere jaren zonder papieren aan de slag konden. Het (inter)nationale ‘*zero immigration*’ beleid (Castles en Davidson 2000)⁵⁵ voor illegale werknemers wordt dus impliciet door HUELVA ACOGE gesteund.

Enerzijds geeft de NGO dus een nieuwe connotatie aan de eisen van het mondiale, internationale en nationale regime door middel van haar juridisch spreekuur, anderzijds bevestigt zij deze eisen door een provinciaal pact te steunen dat op de korte termijn niet in het voordeel van illegale immigranten werkt. HUELVA ACOGE vult dus de autoriteit van de natiestaat en de EU aan, terwijl ze die

---

⁵² Participerende observatie op 14 april 2009.

⁵³ Memoria 2006 HUELVA ACOGE.

⁵⁴ “Guerrero dice que el ‘Pacto por Huelva’ busca “defenderla de ataques zafios y malintencionados” como el francés” in <http://www.ecodiario.eleconomista.es>, laatst geraadpleegd: juli 2009.

⁵⁵ Voor nationaal en internationaal beleid ten opzichte van (illegale) immigranten, zie ook: hoofdstuk 2.

tegelijkertijd weerlegt met haar doelstellingen ten opzichte van illegale immigratie. Net als de Sociale Dienst staat de NGO in dienst van ‘de vreemdeling’, maar weerlegt de *agency* die deze heeft ook door de *biopolitics* (Foucault 2007) van het mondiale, internationale, nationale en lokale regime te volgen.

Immigranten in Moguer worden gedisciplineerd en onder controle gehouden door de sociale structuur. Het lukt hen niet om deze te weerleggen, maar wel om hun eigen connotatie aan *biopolitics* op lokaal niveau te geven. Zij kunnen hun *agency* inzetten om de sociale structuur ter discussie te stellen. Zij worden door werkgevers en andere immigrantengroepen ingedeeld op basis van hun etniciteit, maar weten ook hoe zij hulpvragen moeten stellen aan de Sociale Dienst en HUELVA ACOGE. Daarnaast kiezen zij er voor om hun verblijfsvergunning te verkopen, gaan terug naar hun thuisland of plaatsen zich midden in de sociale structuur en beginnen een eigen bedrijf. Ook Mohamed is niet van plan op te geven en zegt mij op een dag:

*“Rosa, ik moet doorgaan, mijn vrouw wil dat ik een huwelijksfeest geef in Marokko. Ik moet sparen om al haar familieleden eten te kunnen geven op de grote dag. Het is zwaar hier in Moguer voor mij, kijk maar: ik koop nooit nieuwe kleren, ga niet veel uit, bespaar op eten, maar ik weet dat ik een ander mens ben als ik Tanger binnenrijdt met mijn auto, dan dans ik, zing ik en maak ik plezier met mijn vrienden. In Moguer blijf ik net als elke immigrant alleen met mijn eigen gedachten en ben ik mezelf niet.”*⁵⁶

De ‘plaats van de vreemdeling’ in Moguer wordt beïnvloed door de mondiale markteconomie, circulaire migratie projecten, nationale immigratiewetgeving en competitiviteit om arbeid. Om controle op hen te kunnen uitoefenen, moeten zij gezien worden als subjecten die vastgelegde grenzen binnen de sociale structuur niet mogen oversteken, maar zij hebben ook *agency* om deze grenzen ter discussie te stellen. In hoofdstuk vier wordt besproken welke sociale positie immigranten in Moguer innemen en of zij zich kunnen positioneren ten opzichte van de sociale structuur of hierbinnen een vaste plaats krijgen toebedeeld waardoor zij sociaal immobiel blijven.

---

⁵⁶ Informeel gesprek 16 april 2009, Moguer.

4. Opsluiting of bewegingsvrijheid?

§ 4.1. De ‘gevangenis’ en het open vizier

“In cultural terms, spatial boundaries are good to think with.” (Löfgren 2002: 251)

Regimes moeten beslissen over de in- of uitsluiting van individuen, zodat zij de status quo van hun systeem kunnen behouden. Bovenstaande uitspraak van Orvar Löfgren illustreert dat de ordening van een maatschappij gebaseerd is op grenzen. Zij maken de indeling van een samenleving mogelijk in sociale en culturele zin, want grenzen zijn een manier om orde te brengen in een sociale structuur wanneer er contact is met ‘de Ander’ (Barth in Eriksen 2002: 39). De eisen die de vier regimes aan ‘de vreemdeling’ stellen, zijn grenzen waar immigranten tegen aan lopen als zij het besluit nemen om de EU binnen te treden. Immigranten moeten gelden als goedkope arbeidskrachten, ondervinden belemmeringen in het verkrijgen van verblijfspapieren of krijgen geen financiële hulp van de natiestaat. Zij worden daardoor beperkt in hun individuele handelen, omdat zij alleen laaggeschoolde arbeid kunnen uitoefenen of als ‘illegaal’ worden bestempeld.

Echter, er zijn ook individuen die deze grenzen niet voor lief nemen en ongehoorzaam zijn. Sommige immigranten gebruiken hun *agency* om de sociale structuur te bevechten. Zij kruipen door de mazen van de wet. Sociale instituties kunnen hen hier soms mee helpen, maar dikwijls komen zij zelf op originele ideeën om te overleven in een disciplinerende en controlerende structuur. In de volgende paragrafen zal ik op deze ideeën ingaan en zal ik uiteenzetten of er sprake is van ‘opsluiting van de vreemdeling’ in Moguer.

§ 4.1.1. De ‘plaats’ van de vreemdeling

De sociale status van immigranten in Moguer wordt bepaald door het stempel dat zij opgedrukt krijgen door het mondiale marktregime, door EU- en nationale wetgeving en de sociale structuur op lokaal niveau. Zij vallen onder de noemer ‘flexibele arbeidskracht’, ‘illegaal of legaal’ en worden naar etniciteit, nationaliteit, gender en klasse ingedeeld. De status die een immigrant toebedeeld krijgt, beïnvloedt zijn of haar sociale mobiliteit (Salter 2006). Immigranten in Moguer krijgen over het algemeen een lage sociale status toebedeeld door het mondiale marktregime, de EU,

de natiestaat en door oorspronkelijke bewoners. Dit blijkt onder andere uit de voorbeelden van Mirella die geen vast arbeidscontract vond, Abdullah die droomde van een rijk Europa en de uitspraken van Juan en Tío Pepe over immigranten (zie hoofdstuk 3). Immigranten in Moguer stoten zich dus aan het glazen plafond (*glass ceiling*) (Castles en Miller 2009: 229) en ondervinden de moeilijkheden van arbeidsmarkt segmentatie (Castles en Miller 2009: 239).

Immigranten kunnen geen deel uitmaken van het leven dat oorspronkelijke bewoners van Moguer leiden. Deze laatsten staan in een hogere rang als we kijken naar de opdeling in etniciteit, nationaliteit, gender en klasse. De morele economie van immigratie in Moguer maakt namelijk gebruik van een discours van repressie, waarbij immigranten als subjecten worden gezien die onder controle gehouden moeten worden met behulp van *biopolitics* (Foucault 2007). Als deze controle volbracht wordt, kan een status quo van in- en uitsluiting van individuen worden behouden.

Om dit doel te kunnen bereiken moeten oorspronkelijke bewoners als *bios* (volledig leven) en immigranten als *zoë* (naakt leven) binnen een sociale structuur ingedeeld worden (Agamben in Fassin 2005: 371). Door middel van deze indeling kan er onderscheid gemaakt worden tussen binnen- en buitenstaanders en deze krijgen een plaats toegewezen binnen een sociale structuur. Men kan tot het ‘kamp’, waar uitzondering de regel is, of tot de ‘polis’ behoren (Fassin 2005). In Moguer horen oorspronkelijke bewoners normaliter tot de polis en immigranten blijven buitenstaanders in het kamp. Deze hiërarchische opdeling in verschillende soorten lichamen komt voort uit de morele economie van repressie, maar bevestigt deze ook weer, omdat er sprake is van een *dual regime of circulation* (Ajana 2005). De morele economie van repressie vormt enerzijds een grens voor immigranten, want die bepaalt wie er wel en niet binnen een fysiek of sociaal territorium hoort, maar anderzijds wordt de morele economie door alle bewoners van Moguer bevestigd als zij in een sociale structuur de nadruk leggen op etniciteit, nationaliteit, gender, verblijfsstatus of klasse. Het mondiale, internationale en nationale regime sluit aan bij deze morele economie als zij immigranten een status geven als flexibele arbeidskracht of als (il)legale immigrant.

Het onderscheid tussen kamp en polis kan leiden tot de *spatial incarceration of the native* (Appadurai 1992), ofwel opsluiting van de vreemdeling. Dit kan gebeuren in een kamp, dat zowel een letterlijke als een figuurlijke betekenis kan hebben. In Moguer zitten immigranten opgesloten in het kamp dat “het terrein bij de

Figuur 10: 'Verboden te kamperen in deze zone'

Aldi'' heet. Dit is aan de andere kant van de provinciale weg die langs het dorp loopt. Het terrein grenst aan de heuvel waar het kapelletje van Montemayor staat. Op dit terrein wonen honderden immigranten van Marokkaanse en Subsahariaanse afkomst. Door de financiële crisis hebben velen van hen hun baan verloren.

Dakloos geworden maken zij tentjes van plastic of verschansen zij zich in leegstaande huizen. Er is sprake van een soort getto buiten het stadje, waar oorspronkelijke bewoners liever niet komen. Immigrantengroepen die zo bij Montemayor wonen, maken onderdeel uit van een gesegregeerde maatschappij (e.g. Castles en Davidson 2000; Wacquant 1999). Doordat zij afgezonderd leven, kunnen zij weer als een bedreiging voor de polis en als inferieur gezien worden. De morele economie van immigratie in Moguer is dus een Janus-kop die voor- en achteruit kijkt, want de Romeinse god Janus bepaalt ook of deuren geopend of gesloten worden en of mobiliteit mogelijk is. Daarnaast bevestigt hij zichzelf met zijn twee hoofden, maar hij spreekt zichzelf ook tegen.

Opsluiting in een getto is echter niet voor alle immigranten aan de orde. Circulaire migranten krijgen van het project *Aeneas-Cartaya* huisvesting toegewezen en in fysieke zin maken zij dus geen deel uit van het kamp, maar van de polis. Hieruit blijkt dat de toewijzing van een plaats binnen territoriale grenzen op lokaal niveau ook afhankelijk is van de status die de drie andere regimes aan immigranten toedelen. De sociale positie die aan immigranten wordt toegewezen toont zich dus niet alleen in de plek waar zij wonen, maar ook in de figuurlijke plaats die zij in een sociale structuur innemen. Zoals gezegd zijn zij sociaal niet mobiel, omdat arbeidsmarkt segmentatie (Castles en Miller 2009: 239) een rol speelt in Moguer. Ook de disciplinerende en controle die de regimes uitoefenen maken dat zij niet als volwaardig burger of *bios* worden gezien (Fassin 2005), maar een inferieure plaats innemen binnen de burgermaatschappij en binnen de sociale structuur van Moguer. Zij zitten als het ware opgesloten in hun sociale positie. De volgende paragraaf toont echter aan dat immigranten in Moguer geen *locals* (Bauman 1998) zijn die gevangen zitten in een sociale structuur en hierin berusten. Zoals Bauman (1998) stelt, is er sprake van een stratificatie van mobiliteit binnen een sociale structuur, maar er is ook sprake van *placemaking* (Oude Breuil 2008) en positieverbetering (Van Meeteren e.a. 2008).

Immigranten in het witte stadje gaan namelijk de dialoog aan met de bestaande sociale structuur en verbeteren hun positie, zij het in geringe mate, door gebruik te maken van hun *agency* (Giddens 2002). Zij laten zich niet opsluiten in de ‘gevangenis’ van Moguer en zijn aardbeienvelden, maar openen het vizier naar het verbeteren van hun sociale positie.

§ 4.1.2. “Een broodje zou fijn zijn, geef mij maar kaas”

Opsluiting van de vreemdeling is in Moguer wel degelijk aan de orde, maar immigranten zijn bijna altijd in staat om hun eigen bestaan zo in te richten dat zij overleven binnen een sociale structuur. Door *agency* kunnen zij de grenzen die de morele economie van immigratie aan hen oplegt een beetje oprekken. Zij kunnen zich bewegen tussen de grenzen die *biopolitics* (Foucault 2007) opleggen en vormen lichamen die ‘*betwixt and between*’ zijn (Löfgren 2002: 271). De oversteek van deze grenzen kunnen immigranten maken door op hun sociale netwerk terug te vallen, te trouwen met een oorspronkelijke bewoner, aan te kloppen bij de Sociale Dienst, te handelen in verblijfspapieren of door een eigen kapitaal op te bouwen en dit te investeren, zoals Mohamed en Achmed van het internetcafé deden.

De jongens hebben geld dat zij al in Marokko hadden gespaard geïnvesteerd in een eigen zaak. De vader van Achmed helpt hem met zijn financiën en af en toe wordt er wat geld opgestuurd uit Marokko. Daarnaast heeft hij nog een schuld bij Mohamed, die hem geld leende dat hij over had uit betere tijden. Ook moet Achmed nog proberen om onder de schulden uit te komen die de vorige eigenaar van het internetcafé had opgebouwd. Dit was een oplichter en het internetcafé heeft daardoor acht maanden huurachterstand.⁵⁷ Mohamed zelf heeft een groot deel van het geld dat hij van 2005 tot 2008 in Spanje verdiende opgestuurd naar zijn broers. Die hebben een transportbedrijf in Marokko opgezet dat inmiddels goed loopt, en kunnen daar van leven. Het blijkt dat Mohamed meer van de financiële vooruitgang heeft kunnen profiteren dan Achmed, die pas een half jaar in Spanje is. Mohamed kan echter al lange tijd geen vast contract vinden. Achmed daarentegen wordt door zijn vader onderhouden als hij in geldnood zit. De jongens gebruiken beide hun *agency* om hun positie te verbeteren en vallen daarvoor terug op hun sociaal kapitaal (Van Meeteren e.a. 2008). Er is evenwel een grens aan de hulp die zij vanuit hun persoonlijk netwerk

---

⁵⁷ Het internetcafé is in juni 2009 gesloten. Achmed is op zoek naar een nieuwe locatie, maar heeft tot nu toe nog niets gevonden. MSN-contact op 17 juni 2009, Utrecht.

krijgen nu zij door de financiële crisis niets verdienen. Zij kunnen zich geen daadwerkelijke positie veroveren in de sociale structuur van Moguer. Mohamed besluit daarom ook terug naar Marokko te gaan; hij voelt zich niet meer thuis in Spanje. De Marokkaanse jongens tellen dus niet mee als *bios* (Agamben in Fassin 2005: 371) en er is nauwelijks sprake van *placemaking*, maar wel van positieverbetering. Positieverbetering is echter een strategie die voornamelijk op korte termijn uitkomst biedt en het leven van Achmed en Mohamed in Moguer meer in financieel dan in sociaal of cultureel opzicht verbetert. Dit staat in contrast met het leven van Mamadou, die *agency* op een andere manier inzet en zijn eigen bedrijf begint.

Mamadou is al zes jaar in Spanje. Ook hij wacht op zijn permanente verblijfsvergunning. Hij gebruikt zijn cultureel kapitaal (Van Meeteren e.a. 2008) om zijn positie in Moguer te verbeteren. Zijn eigen internetcafé is de enige uitweg om nog aan geld te komen, zegt hij. Mamadou weet zijn positie door middel van *agency* en het gebruik van zijn cultureel en economisch kapitaal (Van Meeteren e.a. 2008) te verbeteren. Hij is zich sterk bewust van het feit dat hij op de sociale ladder niet hoog zal stijgen, omdat hij zich niet door een opleiding verder zal kunnen ontwikkelen of zijn kennis als verpleger in een baan inzetten. Hij wordt beperkt in zijn sociale mobiliteit en door de sociale structuur ingedeeld bij de etnische groep van Subsaharianen (zie ook § 2.2.). Het lukt hem dan ook niet om een eigen connotatie aan de sociale structuur te geven en zich hierbinnen te presenteren door middel van *placemaking*. In financieel opzicht kan hij zich echter wel profileren en daarom kan hij zijn economische positie verbeteren door middel van zijn economisch en cultureel kapitaal.

Sommige Subsaharianen zijn echter minder fortuinlijk dan Mamadou en vallen terug op de Sociale Dienst. Zij hebben geen woonruimte, geen werk en een klein of geen sociaal netwerk in Moguer. Vaak zijn zij vanaf de Canarische Eilanden ingevlogen en trekken van stad naar stad in Spanje op zoek naar werk. Adama is hier een voorbeeld van. Hij komt de Sociale Dienst binnen en María en ik merken meteen op dat hij niet zo fris ruikt. Hij schaamt zich voor zijn kleren, zijn uiterlijk en voor de honger die hij heeft. “Ik kan me al drie weken niet wassen en heb geen andere kleren”, vertelt Adama. “Geld heb ik ook niet; *ni un duro* (geen cent).” De jonge Senegalees heeft zich dit weekend opzettelijk op de stoeptegels laten vallen. Hij heeft er een lelijke schaafwond aan overgehouden en laat de medicijnen zien die hij in het

ziekenhuis kreeg. “Het was de enige manier María, ik verging van de honger, omdat ik al drie dagen niets had gegeten en ruik eens hoe ik stink!” “In het ziekenhuis gaven ze me tenminste een maaltijd en kon ik douchen, maar je begrijpt dat dit niet is wat ik wil, bovendien heb ik nu weer honger.”⁵⁸ María begint te schrijven: een voedselbon voor de plaatselijke supermarkt. “Wat wil je op je broodje?” Ze noemt op: “Chorizo, tonijn of sardines uit blik, tomatenpasta, geitenkaas of serranoham?” Adama denkt lang na en is net als ik overrompeld door het aanbod. Ondertussen bedenk ik me dat hij waarschijnlijk moslim is, en inderdaad, Adama kiest bewust: “Doe maar gewoon kaas, dan weet ik in ieder geval dat het *halal* is.”⁵⁹

De situatie waarin Adama en andere Subsaharianen en sommige Marokkanen verkeren, zorgt ervoor dat er voor hen geen sprake is van *upward mobility* (Smart 1997: 157). Zij zijn onfortuinlijke immigranten in Moguer. Door oorspronkelijke bewoners worden zij als ‘vies’ en ‘arme stakkers’ gezien, terwijl zij vóór de financiële crisis en de aanscherping van controles op illegale werknemers nog nodig waren voor de aardbeienteelt. Net als Adama weten zij bij welke instanties zij hulp kunnen krijgen, maar die hulp is minimaal. Hun sociaal kapitaal is vaak ook gering; ze vertellen immers aan het thuisfront dat het hun heel goed gaat terwijl ze in Spanje weinig mensen kennen. Zij zijn erg afhankelijk van de sociale structuur en wat deze te bieden heeft, maar in de praktijk blijkt dat zij een inferieure sociale positie innemen die niet door middel van *placemaking* te veranderen is. Daarnaast is het voor hen moeilijk om hun economische, sociale of culturele positie te verbeteren, omdat zij geen aanspraak op werk kunnen maken, waardoor zij ook geen huis hebben en geen opleiding kunnen verkrijgen.

Uit de beschreven ervaringen van Mamadou, Adama, Achmed en Mohamed en de eerdere beschrijvingen over Mirella blijkt dat het etniciteit een grote rol speelt in de sociale positie die immigranten innemen. Het veranderen van een sociale positie berust daarnaast op *agency*, die sommige immigranten wél bewonderenswaardig goed weten in te zetten. Een manier die voornamelijk door vrouwen gebruikt wordt om hun sociale positie te verbeteren, is het arrangeren van een huwelijk. Poolse en Roemeense vrouwen trouwen soms met oorspronkelijke bewoners van Moguer. Sonya is hier een voorbeeld van. Zij was één van de eerste vrouwen die voor de aardbeienoogst naar het

---

⁵⁸ Observatie bij de Sociale Dienst van Moguer, 14 mei 2009.

⁵⁹ Idem.

stadje kwamen en zij is nu al dertien jaar getrouwd met Pedro uit Moguer met wie zij een zoon heeft. Eens in de drie jaar gaat zij op bezoek bij haar familie in Roemenië. Zij voelt zich echter meer Spaans dan Roemeens en spreekt de taal vloeiend. Dit heeft haar erg geholpen, want een vriendin van haar die even lang in Moguer is, spreekt nog steeds heel gebrekkig Spaans.⁶⁰ Sonya heeft haar cultureel kapitaal gebruikt om haar positie te verbeteren en om haar identiteit weer te geven. Zij heeft zich door het leren van de taal kunnen opwerken en heeft contact met Pedro gelegd. Dit heeft geleid tot een gemengd huwelijk en zij voelt zich erg verbonden met de gemeenschap van oorspronkelijke bewoners. Inmiddels heeft zij haar eigen winkel in Roemeense producten opgezet.

De Roemeense is tevreden met haar leven in Moguer; zij heeft zich binnen de sociale structuur een weg weten te banen. Door middel van *agency* kon zij zich presenteren aan de machtsstructuren binnen de bestaande sociale structuur en haar eigen identiteit weergeven. Dit is een typisch voorbeeld waarin zowel positieverbetering plaatsvindt doordat Sonya haar economisch, sociaal en cultureel kapitaal gebruikt, maar waarin ook *placemaking* plaatsvindt, omdat zij inzag hoe zij door haar eigen inzet een hogere sociale positie in de etnische hiërarchie van Moguer kon verkrijgen.

Zoals is gebleken, laat de sociale structuur van Moguer vrij weinig ruimte over voor *placemaking* van immigranten. Individuele keuzes en *agency* maken echter wel positieverbetering mogelijk, zij het in sommige gevallen in geringe mate. Subsaharianen die weinig sociaal, cultureel en economisch kapitaal hebben, delven vaak het onderspit in de sociale structuur van Moguer. Zij krijgen wel hulp van instanties, maar die is in het bijzonder gering sinds de financiële crisis in Spanje zijn intrede heeft gedaan. Natuurlijk zijn er ook personen die hun kapitaal wel weten in te zetten, zoals Mamadou. Hij is een voorbeeld van een individu dat *agency* en zijn cultureel en financieel kapitaal gebruikt om zijn economische positie te verbeteren, maar uit het voorbeeld blijkt ook dat hij in sociaal opzicht niet ver stijgt op de ladder. Hij blijft zo goed als sociaal immobiel, omdat hij ingeperkt wordt door de sociale structuur vanwege de etnische hiërarchie die er in Moguer bestaat. Hetzelfde geldt ook voor Achmed en Mohamed, die hun economische positie hebben weten te

---

⁶⁰ Interview 13 maart 2009, Moguer.

verbeteren, maar ook gedisciplineerd worden door een sociale hiërarchie die gebaseerd is op etniciteit en door de financiële crisis. Ook in hun geval is er in zeer geringe mate sprake van *placemaking*, want zij worden ingeperkt door de machtsprocessen in de sociale structuur. Oost-Europese vrouwen daarentegen, weten zich beter te positioneren indien zij hun cultureel, sociaal en economisch kapitaal (of een combinatie daarvan) weten in te zetten. Sonya wist haar economische en sociale positie te verbeteren en baande zich een weg in de sociale structuur van Moguer. Haar huwelijk met een Spanjaard maakt bovendien dat zij zich meer verbonden voelt met oorspronkelijke bewoners. In Sonya's geval heeft *placemaking* wel plaats gevonden. Zij is in de etnische hiërarchie van Moguer gestegen en haar sociale status is anders dan die van Achmed, Mohamed, Mamadou of Adama. Zij heeft haar identiteit zelf weten weer te geven en verbeterde haar positie. Mamadou deed dit echter ook door middel van zijn economisch en cultureel kapitaal, maar kon niet stijgen op de sociale ladder vanwege zijn lage rang in de hiërarchie van etniciteit. Het hebben van cultureel kapitaal, zoals een middelbare school opleiding of een beroepsopleiding, blijkt wel een positief effect te hebben op positieverbetering.

Uit de voorbeelden van *placemaking* en positieverbetering die in deze paragraaf zijn gegeven, blijkt dat positieverbetering vaker plaatsvindt dan *placemaking*. Wellicht worden immigranten in Moguer niet totaal ingeperkt door de sociale structuur en kunnen zij gebruik maken van *agency* als overlevingsstrategie of om hun leven er te verbeteren, maar zij kunnen zich meestal niet als individu aan deze structuur presenteren en hierbinnen hun plaats opeisen. Er zijn echter wel gradaties in deze processen van positieverbetering en *placemaking* te ontdekken die parallel lopen aan de etnische hiërarchie in Moguer⁶¹: Oost-Europeanen hebben meer kansen om zich te positioneren dan Marokkanen en Subsaharianen. Bovendien worden Subsaharianen meer onder controle gehouden door de bestaande machtsstructuren dan andere immigrantengroepen.

Het onderscheid tussen circulaire migranten en permanente immigranten is tevens van belang in 'de opsluiting van de vreemdeling', omdat gender een onderscheid aanbrengt tussen deze groepen. Echter, vanuit een *emic view* was etnische stratificatie voor beide groepen een even belangrijk punt. Ook circulaire migranten waren niet tevreden over hun sociale positie, omdat zij alleen als flexibele

---

⁶¹ Zie § 3.1.2.

arbeidskracht werden ingezet en omdat de regimes, oorspronkelijke bewoners en andere immigrantengroepen hen disciplineerden. Dat zij voor kortere tijd in Moguer verbleven, veranderde niets aan het feit dat zij zich net als permanente immigranten druk maakten over de geringe mate van *placemaking* en positieverbetering die zij ondervonden.⁶²

§ 4.2. Segregatie en Interculturaliteit

Immigrantengroepen die in Moguer verblijven, komen met elkaar in contact, maar leven ook afgezonderd van elkaar. Ook oorspronkelijke bewoners hebben niet veel bemoeienis met hen. Er is sprake van een hiërarchie die gebaseerd is op etniciteit, maar ook afhangt van gender, verblijfsstatus, klasse en van nationaliteit. In deze paragraaf zal besproken worden hoe het gesegregeerde leven in Moguer in verhouding staat tot de ideeën van multiculturalisme en interculturalisme binnen de natiestaat (Giménez Romero 2003a: 10).

§ 4.2.1. *Jak się masz, Che fach, Lebes, Qué tal?*⁶³

De eerste leerlingen die ik in de talenschool tegenkom zijn Karim en Rabia uit Marokko. Ik leg hen mijn onderzoek uit en zeg dat ik graag hun meningen over de manier van samenleven van verschillende immigrantengroepen in Moguer zou horen. Ze branden meteen los: “Over het algemeen gaat het heel goed, Spanje is een mooi land”, ratelt Karim uit Marokko. Hij is pas vijf maanden in Spanje en redt zich al aardig in de taal. Constant neemt hij het woord over en hij is zeer enthousiast om verhalen verder uit te breiden met zijn eigen ervaringen. “Marokkaanse vrouwen weten niets, ze zitten alleen maar thuis en leren de taal absoluut niet”, stelt hij. “Nou ja, behalve Rabia dan”, vult hij aan. Alle leerlingen zijn het erover eens dat er veel immigranten in Moguer zijn die alleen naar het stadje komen om te werken. “Zij denken alleen aan geld en leren niets over Spanje”, zegt Beatriz uit Polen. De anderen knikken instemmend. De onderwijzer legt uit dat je met kennis van de taal kan communiceren met andere mensen. Zowel met Spanjaarden als met andere immigranten die jouw taal niet spreken.⁶⁴ Dit is een boodschap die José-María steeds

---

⁶² Informele gesprekken met Mirella en andere vrouwen van de boerderij van Juan verspreid over mijn hele veldwerkperiode in februari tot en met mei, Moguer 2009.

⁶³ “Hoe gaat het?” In het Pools, het Roemeens, het Marokkaans en het Spaans.

⁶⁴ In samenwerking met zes andere gemeenten in de regio, heeft de buurgemeente Palos de la Frontera sinds tien jaar het initiatief genomen om onderwijs aan immigranten te coördineren. Het talencentrum in Moguer valt onder het project ‘*Palos descubriendo culturas*’.

weer herhaalt, zodat iedereen begrijpt dat het gaat om het hebben van motivatie en om het openstaan voor een ander in de taallessen. De docent maakt veel gebruik van de term ‘interculturaliteit’, waarmee hij wil aanduiden dat het in de talenschool draait om diverse culturen die met elkaar in contact komen en van elkaar leren. Hij vindt Moguer een “*abanico de culturas*”, een waaier van culturen, die “gekoesterd moet worden.”⁶⁵

In Spanje wordt niet over multiculturalisme gesproken, zoals in Nederland. Men focust op de interactie tussen culturen, waardoor mensen met verschillende achtergronden elkaar beter leren kennen, ofwel interculturaliteit.⁶⁶ De omslag naar het denken in interculturaliteit wordt beschreven door de Spaanse hoogleraar in de antropologie Giménez Romero. Hij stelt dat “[...] *er een overgang heeft plaats gevonden van het plurale culturele model naar het model van interculturaliteit*” en dat “*we niet moeten vergeten wat we gemeen hebben. Er moet gewerkt worden aan wederzijds respect, kennis over elkaars culturen en coöperatie.*”⁶⁷ (Giménez Romero 2003a: 160).

Giménez Romero (2003b) is geen voorstander van multiculturalisme, maar wil een stap verder gaan. Hij vindt multiculturalisme te normatief, het zou een homogeniserende werking hebben en te statisch zijn. Multiculturalisme focust teveel op co-existentie en stelt het samenleven van individuen niet centraal, zoals interculturalisme wel doet. Deze ideologie gaat uit van culturen die een dialoog met elkaar aangaan, maar met als voorwaarde dat de sprekers vertrekken van een gelijke basis. Er is in dit geval geen sprake van communitarisme noch van liberalisme, begrippen die terugkomen in theorieën van Kymlicka en Taylor⁶⁸, maar van een dialoog op gelijke voet (Giménez Romero 2003b). Ook de politiek filosoof Bikhu Parekh pleit in zijn artikel *Europa en het moslimvraagstuk: is een interculturele dialoog zinvol?* (2007) voor interculturaliteit. Hij is een voorstander van een dialoog

---

⁶⁵ Gesprek met de docent in de les op 25 maart 2009, Moguer.

⁶⁶ *Laboratorio de Estudios Interculturales*. <http://ldei.ugr.es>, laatst geraadpleegd: 10 augustus 2009.

⁶⁷ “[...] no olvidar lo que se tiene en común y en trabajar, además de sobre la igualdad de trato de oportunidades y respeto de la diferencia, en el conocimiento mutuo, al aprendizaje entre culturas, la cooperación.”

⁶⁸ Charles Taylor schrijft in zijn boek *Philosophical Arguments* (Cambridge MA: Harvard University Press, 1995) over *Politics of Recognition*, waar hij ingaat op de beperkingen van een liberale maatschappij en individualisme; die zouden exclusie van ‘de Ander’ bewerkstelligen. De visie van Wil Kymlicka op liberalisme blijkt uit zijn boek *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights* (Oxford: Clarendon Press, 1995). Waarin hij onder andere multiculturalisme en het liberalisme aan de kaak stelt en pleit voor groepsrechten van etnoculturele groepen. Meer over communitarisme en liberalisme is te lezen op de volgende website: <http://www.luc.edu/faculty/twren/phil389&elps423/lib-com-article.htm>

die geschoeid is op de uitwisseling van ideeën en gewoonten tussen culturen. Het multiculturalisme weerlegt hij niet als ideologie van een natiestaat, maar hij vindt dat er minder over morele en culturele kwesties gesproken moet worden en dat de natiestaat niet als een homogeen geheel gezien kan worden. Multiculturalisme is naar zijn mening in zijn huidige vorm te normatief. De filosoof en antropoloog Wim van Binsbergen (1999) gaat nog een stap verder dan Parekh. Hij wijst het multiculturalisme als ideologie af. Ook hij vindt dat interculturele communicatie moet plaatsvinden op basis van een dialoog vanuit gelijke posities, maar is geen voorstander van het essentialisme dat uitgaat van interculturalisme. Cultuur is volgens hem een onderhandelbaar begrip dat ontstaat door interactie met de ander. Er kan daarom niet uitgegaan worden van twee culturen die met elkaar in gesprek gaan, maar van individuen die het contact met elkaar aangaan, waardoor cultuur geconstrueerd wordt. Dat neemt niet weg dat het uitgangspunt van de dialoog gelijkheid tussen gesprekspartners moet blijven (Van Binsbergen 1999: 33-36).

De beschrijvingen van interculturalisme en een interculturele dialoog die Giménez Romero en Parekh geven, maar ook multiculturalisme als ideologie van de natiestaat zodat een krachtig natiestaatregime behouden kan worden (Van der Pijl e.a.: xii), zijn normatief. De hoogleraar sociologie Jan Willem Duyvendak is in zijn commentaar op Parekh dan ook stellig in zijn opvatting. Hij poneert dat Parekh goede aanbevelingen doet in zijn artikel en dat een interculturele dialoog zeker zin zal hebben, maar dat je niet moet uitgaan van een dialoog tussen twee monolithische groepen (Duyvendak 2007: 260-261).

Parekh beschouwt cultuur dan ook teveel als een essentialistisch begrip. Ook de huidige ideologie van multiculturalisme die in Europese natiestaten veel voorkomt, gaat hiervan uit als zij culturele normen en waarden oplegt aan immigrantengroepen binnen het territorium van de natiestaat. Voor interculturalisme als ideologie geldt hetzelfde probleem. De visie die Van Binsbergen hierop geeft, kan een alternatief vormen om niet in deze val te trappen. Echter, een dialoog op gelijke voet is nastrevenswaardig, maar er moet ook rekening gehouden worden met de liberale leest waarop Europese maatschappijen geschoeid zijn en de machtsposities die bepaalde (etnische) groepen hierbinnen innemen.

§ 4.2.2. Een leerzame les

In de lessen van José-María wordt veel gepraat over gewoonten en gebruiken uit Mali, Marokko, Senegal, Polen, Roemenië en Spanje, maar de leerlingen geven toe buiten de school niet veel met elkaar om te gaan. Karim heeft wel Spaanse vrienden en kijkt naar de Spaanse televisie. De anderen zeggen buiten de school Bambara⁶⁹, Pools, Marokkaans, Roemeens of een andere taal te spreken, maar geen Spaans en geven aan ook geen Spaanse vrienden te hebben. Hun enige referentiekader voor Spaanse gebruiken is wat José-María erover vertelt en wat zij zien op straat. Alle leerlingen zeggen dat de oorspronkelijke bewoners van Moguer moeilijk benaderbaar zijn en dat zij het leuk hebben met hun niet-Spaanse vrienden. Zij doen niet extra hun best om iets van Spanjaarden te begrijpen. Wel is men het er unaniem over eens dat het spreken van de taal deuren voor je opent, waardoor je je kunt redden bij de Sociale Dienst, je werkgever en bij de vreemdelingendienst.⁷⁰ Cultureel kapitaal is dus altijd van belang om je positie als immigrant te verbeteren.

Immigranten in Moguer die leren over de Spaanse taal en cultuur kunnen ‘burgers van de natie’ worden (Ong 2003: 9) die goed kunnen integreren in de Spaanse maatschappij (zie bijlage 4). De taallessen in het plaatsje zijn vrijwillig en maken geen deel uit van een inburgeringstraject, zoals in Nederland wel het geval is. Alleen immigranten die langere tijd in Moguer verblijven en niet alleen interesse hebben in werken en geld verdienen, schrijven zich in bij de talenschool. Het blijven dus lessen voor een kleine groep immigranten die het belang inzien van het verbreden van hun cultureel kapitaal. Daarbij leert de praktijk dat immigranten het principe van interculturaliteit niet vaak toepassen op hun dagelijks leven; het blijft een begrip voor de klas en niet voor op straat.

Is het alternatief dan segregatie, zoals blijkt uit de sociale structuur van Moguer? De sociale hiërarchie in het stadje laat zien dat de opdeling van individuen naar etniciteit geworteld is in arbeidsmarkt segmentatie en fysieke en sociale segregatie in de hand werkt, waardoor immigranten zich gering kunnen presenteren aan de sociale structuur en hierbinnen hun plaats moeilijk kunnen opeisen.

---

⁶⁹ Bambara is één van de nationale talen van Mali; zie <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/51145/Bambara-language>, laatst geraadpleegd: augustus 2009.

⁷⁰ Groepsgesprek tijdens Spaanse les in de talenschool van Moguer op 25 maart 2009.

Immigranten maken daardoor een pas op de plaats en stijgen weinig op de sociale ladder. Zij moeten genoeg nemen met laaggeschoolde banen of vinden helemaal geen baan, en zelfontplooiing op werk- en educatief gebied is moeilijk te realiseren. Toch hoeft segregatie niet altijd en alleen een negatieve connotatie te hebben: uit antropologisch onderzoek onder Britse moslims is gebleken dat immigranten zich op hun eigen etnische groep richten om een gevoel van veiligheid te creëren en omdat het handig is om op het eigen sociale netwerk terug te vallen. Immigranten in Groot-Brittannië gaven tijdens het onderzoek tevens aan dat zij het prettig vonden om dichtbij hun sociale kring te wonen. Tegelijkertijd hadden zij echter ook de wens om in buurten te leven waar ook 'blanken' woonden. Zij voelden zich soms uitgesloten door 'autochtone' Britten en verkozen hun afgezonderde leven niet altijd boven een gemengd samenleven (Phillips 2006: 34).

Phillips (2006) stelt dat sociale mobiliteit zeer ingeperkt wordt als segregatie op basis van klasse en 'ras',⁷¹ ontstaat in combinatie met armoede. Hierdoor worden geracialiseerde ongelijkheden gevormd op basis van macht en status. Segregatie staat echter niet los van het beleid van de Britse politiek, dat een assimilatiebeleid onder de paraplu van 'multiculturalisme' voert. Het kan een implicatie van de ideologie van multiculturalisme zijn, omdat segregatie in de hand gewerkt wordt indien de politieke nadruk op assimilatie ligt, zoals in Groot-Brittannië het geval is. Culturele en morele kwesties worden in dat geval belangrijk. De nadruk van immigratiebeleid komt dan op de aanwezigheid van etnische of raciale minderheden te liggen die deze kwesties ter discussie stellen.

In Moguer is er sprake van een vergelijkbare situatie, waarin 'ras' geen bruikbare term is, maar etniciteit wel. De autonome regio Andalusië streeft interculturaliteit na en oppert dat interculturalisme een beleidsdoel is voor de plurale samenleving waarmee zij de laatste decennia kennis heeft gemaakt.⁷² Net als de Britse politiek moet de Zuid-Spaanse regio echter waken voor de normativiteit die uitgaat van de ideologie van interculturalisme. Indien makers van politiek beleid focussen op culturele en morele normen die aan immigranten moeten worden opgelegd, zullen fysieke, sociale en economische segregatie impliciete gevolgen van dit beleid zijn. Dit kan betekenen dat *upward mobility* van immigranten en *placemaking* in geringe mate

---

⁷¹ Phillips spreekt over *race*, omdat informanten deze manier van identificatie zelf gebruikten, en omdat er in Groot-Brittannië een sterke opdeling in 'wit' en 'Aziaat' wordt gemaakt.

⁷² *Laboratorio de Estudios Interculturales*. <http://ldei.ugr.es>, laatst geraadpleegd: augustus 2009.

kunnen plaatsvinden, indien men geen rekening houdt met de economische en sociale positie waarin immigranten in Moguer verkeren.

Mohamed heeft een beslissing genomen over zijn sociale situatie in Moguer. Hij wacht alleen nog zijn permanente verblijfsvergunning af en zal verder sparen voor zijn huwelijk in Marokko. Daarna keert hij terug, want: “Hier wordt de crisis alleen maar erger.” De jonge Marokkaan heeft het leven in Spanje verkend, geld verdiend, vrienden ontmoet en hij besluit dat het tijd wordt om zijn volwassen leven in Marokko te beginnen. Zijn toekomstige vrouw is ook gelukkiger in het Afrikaanse land en verdient er een meer dan gemiddeld salaris. Mohamed heeft duidelijk genoeg van zijn Spaanse leven:

*“Rosa, het wordt tijd om bij mijn vrouw te zijn en haar een goed leven te geven met het geld dat mijn broers en ik kunnen verdienen. Daarnaast ben ik de oudste zoon van de familie, Rosa. Ik moet voor mijn vader zorgen, een huis voor hem bouwen en hem eten geven. Ik moet terug naar Casablanca, daar voel ik mij echt thuis.”*⁷³

---

⁷³ Interview 8 april 2009, Moguer.

Reflectie

De verkenningen door het kleine, witte stadje Moguer die beschreven zijn in deze etnografische studie, hebben een licht geworpen op de transnationale wereld waarmee het plaatsje in contact staat. Door de komst van duizenden immigranten in elk aardbeiseizoen, ondervinden oorspronkelijke en nieuwe bewoners van Moguer dat deze nieuwe mobiliteit om een veranderende status quo in de sociale structuur van het stadje vraagt. Mondialiseringsprocessen zorgen ervoor dat de eisen van de mondiale markteconomie, de EU, de natiestaat Spanje en van de lokale sociale structuur door elkaar heen lopen, elkaar beïnvloeden en elkaar overlappen. Zoals Sassen (1998) stelt, is er geen sprake van een dominerend regime, maar voert transnationalisme de boventoon.

Transnationale lichamen zoals immigranten die naar Moguer komen, bevragen de bestaande sociale hiërarchie door hun komst naar het plaatsje. Zij worden door het mondiale regime gedisciplineerd en onder controle gehouden, omdat werkgevers in Moguer winstmaximalisatie nastreven en omdat de huidige financiële crisis een afname aan arbeidsplaatsen veroorzaakt. Immigranten moeten met name flexibele arbeidskrachten zijn. Daarnaast moeten zij voldoen aan de eisen die de EU en het natiestaat regime stellen om hun grenzen te bewaken en worden zij ingedeeld naar verblijfsstatus. Op lokaal niveau gelden zij als ‘de Ander’ en er vindt disciplinerende door zowel oorspronkelijke bewoners als door immigranten onderling plaats. De regimes stellen dus eisen, die op elkaar in haken, maar elkaar ook tegenspreken. Zij zijn zoals het eerder beschreven Janus-hoofd dat twee kanten opkijkt en dat gelijktijdig door zowel vooruitgang als teruggang gestimuleerd wordt.

Mondialisering en mobiliteit gaan met elkaar gepaard en werken de verandering van sociale gemeenschappen in de hand. De congruentie van regimes en de gelijktijdige tegenspraak die uit hun overlapping spreekt, zorgen ervoor dat bestaande sociale hiërarchieën een nieuwe connotatie krijgen. Oorspronkelijke bewoners en immigranten in Moguer vormen een sociale structuur die gericht is op het disciplineren en onder controle houden van ‘de vreemdeling’, maar die *agency* tegelijkertijd in de hand werkt. De nieuwe mobiliteit onder invloed van mondialiseringsprocessen maakt dat de sociale hiërarchie in het stadje gebaseerd is op gender, nationaliteit, verblijfsstatus, klasse en bovenal etniciteit. De sociale opdeling

van lichamen naar deze vijf criteria is een manier om grenzen in een maatschappij opnieuw vorm te geven. De morele economie van immigratie die tot stand komt door een discours van repressie, maakt deze vorming van sociale grenzen mogelijk. Het vernieuwen van de grenzen gaat gepaard met een economische en sociale stratificatie van individuen die sociale mobiliteit kan beperken. De constante interactie die immigranten met de sociale structuur hebben, zorgt echter enerzijds voor machtsbehoud van instituties, werkgevers en in de publieke ruimte, en anderzijds voor *agency* die immigranten inzetten om hun positie te verbeteren. Zij weten op welke manieren zij in de sociale structuur kunnen overleven, maar niet alle immigranten lukt het om zich volwaardig aan deze structuur te presenteren en een andere sociale positie op te eisen.

Moguer behoudt haar sociale status quo doordat inwoners elkaar indelen op basis van etniciteit. Sociale en economische segregatie vinden plaats en een maatschappij waarin ‘de vreemdeling’ een lage sociale status krijgt toebedeeld vormt zich. In een sociale context zijn grenzen een manier om een gemeenschap vorm te geven, maar klaarblijkelijk bewerkstelligt een wereld waarin mondialisering een grote rol speelt ook een manier van grensvorming die individuen een sociale status toebedeeld naar gelang zij inzetbaar zijn als flexmens. Daarnaast is ruimtelijke segregatie in Moguer een feit en er is sprake van ghetto vorming in de perifere delen van het stadje. De ‘plaats’ die immigranten zowel in sociale zin als in ruimtelijke zin innemen, zorgt ervoor dat de status quo van een etnische hiërarchie in Moguer blijft bestaan. De competitiviteit om arbeid die hieraan ten grondslag ligt, uit zich dus niet alleen op economisch niveau, maar ook in een sociale context.

De sociale segregatie die deze competitiviteit oplevert, kan ingegeven worden door ideologieën van multiculturalisme of interculturalisme die de natiestaat of autonome regio’s uitdragen. De ‘plaats’ van de vreemdeling wordt dan bepaald door het wel of niet plaatsvinden van economische, culturele of sociale positieverbetering en van de mate van *placemaking*. Als de eisen die de vier regimes stellen uitgaan van immigranten als individuen die zich moeten vormen naar vaststaande morele en culturele normen en waarden, dan wordt bij voorbaat uitgegaan van een normaliserende werking van deze eisen. Bovendien kan het ‘opsluiten van vreemdelingen’ om de status quo binnen een sociale context te behouden, weer leiden tot een situatie waarin immigranten positieverbetering en het overleven binnen de sociale structuur bewerkstelligen, maar zich in geringe mate een plaats binnen de

structuur weten toe te eigenen.

De sociale situatie in Moguer heeft aangetoond dat immigranten een plaats innemen binnen het mondiale, internationale, nationale en lokale regime. Zij presenteren zich aan deze regimes en worden er zowel door gedisciplineerd als dat zij een nieuwe draai proberen te geven aan de eisen die de regimes stellen. De sociale hiërarchie die in een kleine gemeenschap aan de grenzen van de Europese Unie wordt beïnvloed door processen van mondialisering, kan een basis vormen voor ander antropologisch onderzoek. De integratie van een gemeenschapsstudie met moderne migratiestudies is hierbij een onderzoeksmethode die verder uitgeput kan worden. Daarnaast is er nog niet veel onderzoek gedaan naar de parallellen tussen circulaire en gastarbeidmigratie en naar de implicaties ervan in een tijd van mondialisering. Ook is segregatie een fenomeen dat onderzocht is in grote steden (Wacquant 1999, Phillips 2006), maar de gevolgen hiervan voor sociale mobiliteit in kleine (agrarische) gemeenschappen is door sociaal wetenschappers nog niet verder onderzocht.

De vragen die deze studie van Moguer oproept over transnationale migratie naar Zuid-Europa, sociale en economische stratificatie, segregatie en arbeidsmarkt segmentatie, een sociale hiërarchie gebaseerd op etniciteit, de manier waarop een morele economie van immigratie een sociale hiërarchie in stand kan houden en het opeisen van een sociale positie in deze sociale structuur door immigranten zijn beantwoord door middel van een onderzoek op microniveau. Vanuit dit onderzoek kan gesteld worden dat flexibele arbeid, de indeling naar 'legale' of 'illegale' immigrant en de opdeling naar arbeidskrachten in etnische groepen, het mogelijk maken om een morele economie van immigratie vorm te geven en her uit te vinden. De ruimte die dit voor *placemaking* biedt is echter afhankelijk van de mate van segregatie waarin inwoners van een sociale gemeenschap leven en de mate waarin competitiviteit om arbeid plaatsvindt. Deze competitiviteit kan indelingen in 'wij' en 'zij' mogelijk maken waardoor mechanismen van disciplineren en controle in werking kunnen treden. De keerzijde van de Janus-kop is echter tegelijkertijd in zicht: immigranten kunnen zich proberen te presenteren aan de regimes en aan een sociale structuur door middel van *agency*. Zij kunnen een voet tussen de deur steken die door Janus geopend of gesloten wordt.

Bibliografie

Ajana, B.

2005 'Surveillance and Biopolitics'. *Electronic Journal of Sociology*. ISSN: 11983655.

Appadurai, A.

1992 'Putting Hierarchy in It's Place' In *Rereading Cultural Anthropology*. Marcus, G (ed.) pp. 34-48. Durham: Duke University Press.

2002 'Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy'.
In *The Anthropology of Globalization. A Reader*. Inda en Rosaldo (eds.) pp. 46-64. Oxford: Blackwell Publishing.

Ayuntamiento de Cartaya

2006 Proyecto Aeneas-Cartaya (ongepubliceerd document).

Bauman, Z.

1998 *Globalization. The Human Consequences*. Cambridge: Polity Press.

Binsbergen, W. van

1999 '*Culturen bestaan niet*'. Rotterdam: Erasmus Universiteit, Faculteit der Wijsbegeerte.

Carrera, S.

2007 'The EU bordermanagement strategy: FRONTEX and the Challenges of Illegal Immigration in the Canary Islands.' *CEPS Working Document* 261.

Castles, S.

2000 *Ethnicity and Globalization: from migrant worker to transnational citizen*. Londen: SAGE Publications Ltd.

Castles, S. & Davidson, A.

2000 *Citizenship and Migration: globalization and the politics of belonging*. Londen: Macmillan Press Ltd.

Castles, S. & Miller, M.

2009 *The Age of Migration: international population movements in the modern world*. Houndmills: Palgrave Macmillan Ltd.

Collins, J.

2007 'The Rise of a Global Garment Industry and the Reimagination of Worker Solidarity.' *Critique of Anthropology*, 27: 395-410.

Cornelius, W.

2004 *Controlling Immigration 2004: A Global Perspective*. San Diego: Stanford University Press.

Defensor del pueblo Andaluz, informe especial al parlamento.

2001 *Defensor del pueblo Andaluz: El alojamiento y la vivienda de los trabajadores inmigrantes en la provincia de Huelva, julio 2001*.
<http://www.defensor-and.es>> (juli 2009).

Díaz Dominguez, M.

2001 'Un siglo Agrícola en Moguer, hacia dónde caminamos?'. *Montemayor Revista Moguer 2001*.

Duyvendak, J.

2007 'Enkele observaties naar aanleiding van Parekh's 'Is een interculturele dialoog zinvol?'. ' *Migrantenstudies*, 4: 257-261.

DeWalt, K. & DeWalt, B.

2002 *Participant Observation, a Guide for Fieldworkers*. Oxford: Altamira Press.

EcoDiario

2009 'Guerrero dice el 'Pacto por Huelva' busca "defenderla de ataques zafios y malintencionados" como el francés' EcoDiario, 27 mei.

Eriksen, T.

1995 'We and Us: Two Modes of Group Identification.' *Journal of Peace Research*, 32, 4: 427-436.

2002 *Ethnicity and Nationalism*. Londen: Pluto Press.

Escandell & Ceobanu

2009 'When contact with immigrants matters: threat, interethnic attitudes and foreigner exclusionism in Spain's Comunidades Autónomas.' *Ethnic and Racial Studies*, 32, 44-69.

Europese Raad

2007 'A Comprehensive European Migration Policy.' Memo 07/188.
http://www.antigone.gr/listpage/community_documents/policy_documents/070515.pdf> (juli 2009).

Fassin, D.

2005 'Compassion and Repression: The Moral Economy of Immigration Policies in France.' *Cultural Anthropology*, 20, 3: 362-387.

Foucault, M.

1991 'Governmentality'. In Burchell et al, *The Foucault Effect: studies in governmentality*, pp. 87-104. Chicago: The University of Chicago Press.

2007 *Discipline, toezicht en straf*. Groningen: Historische Uitgeverij Groningen.

Giddens, A.

2002 'The sociological Theory of Anthony Giddens'. In *Contemporary Sociological Theory 2nd edition*. Calhoun en Gerteis. (eds.) pp. 217-243. Oxford: Blackwell Publishing.

Giménez Romero, C.

2003a *Qué es la inmigración: ¿problema u oportunidad?, ¿cómo lograr la integración de los inmigrantes?, ¿multiculturalismo o interculturalidad?* Barcelona: Integral.

2003b 'Pluralismo, multiculturalismo e interculturalidad.' *Educación y Futuro: Revista de Investigación Aplicada y Experiencias Educativas*, 8: 9-26.

Glick Schiller, N. et al.

1992 'Towards a definition of Transnationalism.' In Glick Schiller, Basch en Blanc-Szanton (eds.) *Towards a transnational perspective on migration. Annals of The New York Academy of Sciences*, 645: ix-xiv.

Gordo Márquez, M. en Felicitades García, J.

2009 *Explorando los contratos en origen de los campos españoles*. Huelva: Universidad de Huelva.
http://www.uhu.es/idl/js/tiny_mce/plugins/filemanager/files/1.pdf > (juli 2009)

Gupta, A. & Ferguson, J.

2002 'Beyond "Culture": Space, Identity, and the Politics of Difference.' In J. Inda en R. Rosaldo (eds.) *The Anthropology of Globalization. A Reader*, pp. 65-80. Oxford: Blackwell Publishing.

Haas, H. de

2007 'The myth of invasion: irregular migration from West Africa to the Maghreb and the European Union.' *IMI research report*, October 2007.

Harvey, D.

1990 *The condition of postmodernity*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.

HUELVA ACOGE

2006 Memoria de HUELVA ACOGE. (ongepubliceerd document).

- Kearney, M.
1995 'The Local and the Global: The Anthropology of Globalization and Transnationalism'. *Annual Review of Anthropology*, 24: 547-565.
- Lewellen, T.
2002 *The Anthropology of Globalization*. Westport: Bergin & Garvey.
- Löfgren, O.
2002 'The Nationalization of Anxiety: A History of Bordercrossings.' In U. Hedetoft & M. Hjort (eds.) *The Postnational Self*, pp. 250-274. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Meeteren, M. van e.a.
2008 'Zonder papieren'. *Sociale inzichten*, 5: 296-320.
- Ong, A.
2003 *Buddha is Hiding: Refugees, citizenship, the New America*. Berkeley: University of California Press.
- Oude Breuil, B.
2008 'Precious Children in a Heartless World'? The Complexities of Child Trafficking in Marseille.' *Children & Society*, 22: 223-234.
- Parekh, B.
2007 'Europa en het migratievraagstuk: is een interculturele dialoog zinvol?' *Migrantenstudies*, 4: 243-256.
- Phillips, D.
2006 'Parallel lives? Challenging discourses of British Muslim self-segregation.' *Environment and Planning D: Society and Space* 2006: 24, 25-40.
- Pijl, Y. van der e.a.
2009 *Antropologische Vergezichten: Mondialisering, Migratie en Multiculturaliteit*. Amsterdam: Aksant.
- Plewa, P. & Miller, M.
2005 'Postwar and Post-Cold War Generations of European Temporary Foreign Worker Policies: Implications from Spain.' *Migraciones Internacionales*, 3, 2: 58-83.
- Ribeiro, G.
1994 'The condition of transnationality.' *Série Antropología*, 173: 2-14.

- Rouse, R.
- 2002 'Mexican Migration and the Social Space of Postmodernism'. In J. Inda & R. Rosaldo (eds.), *The Anthropology of Globalization*, pp. 157-171. Oxford: Blackwell Publishing.
- Rudnyckij, D.
- 2004 Technologies of Servitude: Governmentality and Indonesian Transnational Labor Migration. *Anthropological Quarterly*, 77.3: 407-434.
- Salter, M.
- 2006 'The Global Visa Regime and the Political Technologies of the International Self: Borders, Bodies, Biopolitics'. *Alternatives* 31, 2: 167-189.
- Sassen, S.
- 1998 'The *de facto* Transnationalizing of Immigration Policy'. In C. Joppke, *Challenge to the Nation-State*, pp. 49-85. Oxford: Oxford University Press.
- 2000 'Spatialities and Temporalities of the Global: Elements of Theorization'. *Public Culture* 12, 1: 215-232.
- Servicios Sociales Ayuntamiento de Moguer
- 1996 Informe socio-económico de Moguer (ongepubliceerd document).
- Smart, J.
- 1997 'Borrowed men on borrowed time: globalization, labour migration and local economies in Alberta.' *Canadian Journal of Regional Science* XX, 1,2: 141-156.
- Tsing, A.
- 2008 'The Global Situation.' In J. Inda & R. Rosaldo (eds.) *The Anthropology of Globalization, 2nd edition*, pp. 66-98. Oxford: Blackwell Publishing.
- Wacquant, L.
- 1999 'Urban Marginality in the Coming Millennium.' *Urban Studies*, 36, 10: 1639-1647.
- Wimmer, A.
- 2002 *Nationalist exclusion and ethnic conflict: shadows of modernity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wolf, E.
- 1982 *Europe and the people without history*. Berkeley: University of California Press.

Geraadpleegde websites:

Brittanica Online Encyclopedia

<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/51145/Bambara-language>, laatst geraadpleegd: augustus 2009.

EcoDiario

<http://www.ecodiario.eleconista.es> laatst geraadpleegd: juli 2009.

EIR online

<http://www.eurofound.europa.eu/eiro/2000/04/feature/es0004184f.htm>, laatst geraadpleegd: augustus 2009.

El País

<http://www.elpais.com> laatst geraadpleegd: juli 2009

El selector de noticias

http://www.soitu.es/soitu/2008/03/03/info/1204557558_129671.html, laatst geraadpleegd: augustus 2009.

Europees Parlement

<http://www.europarl.europa.eu> laatst geraadpleegd: juli 2009

Freshuelva

<http://www.freshuelva.es>, laatst geraadpleegd: juli 2009.

Gemeente Cartaya

<http://www.ayto-cartaya.com>, laatst geraadpleegd: juli 2009.

Gemeente Moguer

<http://www.aytomoguer.es>, laatst geraadpleegd: augustus 2009.

Instituto Superior de Formación y Recursos en Red para el Profesorado

<http://sauce.pntic.mec.es/jotero/inmigra/origen.htm>, laatst geraadpleegd: augustus 2009

International Labour Organization

<http://www.ilo.org>, laatst geraadpleegd: juli 2009.

Laboratorio de Estudios Interculturales

<http://ldei.ugr.es>, laatst geraadpleegd: augustus 2009.

The Economist

<http://www.economist.com> laatst geraadpleegd: juli 2009.

The Liberal-Comunitarian debate

<http://www.luc.edu/faculty/twren/phil389&elps423/lib-com-article.htm>, laatst geraadpleegd: augustus 2009

Project Aeneas-Cartaya

<http://www.aeneas.es>, laatst geraadpleegd: maart 2009.

Wikipedia

http://nl.wikipedia.org/wiki/Sub-Sahara_Afrika, laatst geraadpleegd: augustus 2009

Figuren:

Figuur 1: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Localizaci%C3%B3n_provincia_de_Huelva.png

Figuur 2: <http://www.todohuelva.com>

Figuur 3: <http://destinia.com/imglib/vmmapaslocalidades/Moguer.gif>

Figuur 4: Moguer, het witte stadje

Figuur 5: Kapel van Montemayor, Moguer

Figuur 6: Aantal geregistreerde buitenlanders in Spanje

Figuur 7: Het aardbeieveld van boer Juan

Figuur 8: Hiërarchie gebaseerd op etniciteit in Moguer

Figuur 9: De maagd van Montemayor (Paasprocessie)

Figuur 10: 'Verboden te kamperen in deze zone' – aangetroffen langs het zandpad naar Montemayor

Alle foto's zijn gemaakt door Rosalie Diepenbrock

Vormgeving voorkant: Suzan de Lang

Bijlagen

Bijlage 2:

a) Hoofdvraag onderzoek:

Hoe beïnvloeden de mondiale, internationale, nationale en lokale regimes de morele economie van immigratie in Moguer, Spanje, en welke ruimte is er voor placemaking?

b) Deelvragen:

1. Welke invloed hebben de eisen die de vier regimes stellen op het vormen van lokale immigratiediscoursen?
2. Hoe vindt disciplineren en controle van vreemdelingen plaats door de eisen die de regimes stellen?
3. Hoe staan de eisen die de vier regimes stellen in relatie tot *agency* van immigranten en op welke manier is er sprake van *placemaking*?

Bijlage 3:

Zones in Huelva waarin aardbeienteelt voorkomt:

Moguer ligt in de zone Campiña.

Bijlage 4:

Doelstellingen Programación "Plan Educativo de Interculturalidad" CEPER
"ALJILBE" Palos de la Frontera. SEP "ALMAZARA" Beas.

Los **Objetivos Generales** para el plan educativo de interculturalidad que nos marca la **ORDEN de 24 de septiembre de 2007** son:

OBJETIVOS GENERALES

- a) Promover la adquisición de conocimientos formales y funcionales, aunando lo indispensable y lo práctico para conseguir una aproximación positiva a la sociedad española, a sus peculiaridades.
- b) Favorecer el aprendizaje y conocimiento práctico del castellano, y la cultura española en general y andaluza en particular, como elemento enriquecedor desde un punto de vista personal y medio efectivo de integración social.
- c) Fomentar el conocimiento de los valores interculturales, de modo que se favorezca la comprensión, la tolerancia y la práctica de una ciudadanía de respeto mutuo.
- d) Proporcionar situaciones de encuentro y de participación de las dos poblaciones (antiguos y nuevos residentes), que les permitan por ambas partes conocerse y ver «con la mirada del otro».

Vertaling:

- a) *Het verkrijgen van formele en functionele kennis, zodat men zich kan redden in essentiële en praktische situaties, waardoor men een positief beeld kan krijgen van de Spaanse maatschappij en haar eigenschappen.*
- b) *Het aanbieden van leersystemen en praktische kennis van het Spaans, en van de Spaanse cultuur in het algemeen en de Andalusische in het bijzonder, zodat deze kennis ingezet kan worden als element dat individuele verrijking biedt en dat tevens als effectief middel kan dienen om sociale integratie te bevorderen.*
- c) *Het aangeven van kennis over interculturele waarden, zodat begrip, tolerantie en de praktijk van een burgersamenleving waarin wederzijds respect centraal staat, bevorderd wordt.*
- d) *Het aanreiken van situaties waarin men elkaar ontmoet en waarin beide bevolkingsgroepen kunnen participeren (zowel oudkomers als nieuwkomers), zodat beide groepen elkaar leren kennen en men de mogelijkheid krijgt om te kijken "vanuit de visie van de ander".*